

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту

Гордієнко Т.В.

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації до практичних занять

*для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання
спеціальності АЗ ПОЧАТКОВА ОСВІТА*

Ніжин
2026

УДК 373.2(075.8)

Г 68

Рекомендовано Вченою Радою

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Протокол № 11 від 30.05.2026 року

Рецензенти:

Лісовець О.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, проректор з наукової роботи та інноваційної діяльності Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Білоусова Н.В. – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, гарант ОПП Початкова освіта першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Гордієнко Т.В.

Г 68 Вступ до спеціальності: методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання спеціальності АЗ Початкова освіта. Ніжин: НДУ ім. Миколи Гоголя, 2026. 76 с.

Методичні рекомендації розроблені з метою надання методичної допомоги здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Початкова освіта» у процесі опанування дисципліни «Вступ до спеціальності». Видання містить структуровані плани практичних занять, завдання для формування академічних умінь, (конспектування, тезування, рецензування), а також інструкції до виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань.

Особливу увагу приділено практичному складнику: мінітренінгам із невербальної комунікації, вправам із професійного самовиховання та роботі з актуальною нормативною базою. Матеріали спрямовані на формування у майбутніх вчителів початкових класів професійної ідентичності, етичної культури та академічної доброчесності.

Призначено для здобувачів і здобувачок 1 курсу спеціальності АЗ Початкова освіта, викладачів та всіх, хто цікавиться сучасними підходами до підготовки вчителя початкової школи в умовах освітніх трансформацій.

УДК 373.2(075.8)

© Т. В. Гордієнко

© НДУ ім. М. Гоголя, 2026

ЗМІСТ

Передмова	4
Практичне заняття № 1. Професія вчителя в сучасному суспільстві: виклики та перспективи в контексті Нової української школи	6
Практичне заняття № 2. Особистісно-професійні вимоги до вчителя початкових класів	10
Практичне заняття № 3. Педагогічна комунікація в початковій школі.....	15
Практичне заняття № 4. Гуманістична професійно-педагогічна спрямованість вчителя початкових класів	21
Практичне заняття № 5. Педагогічна техніка вчителя	26
Практичне заняття № 6. Основи педагогічної діяльності	33
Практичне заняття № 7. Організація професійного самовиховання майбутніх педагогів.....	38
Практичне заняття № 8. Зміст підготовки майбутнього вчителя початкових класів в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя.....	42
Практичне заняття № 9. Самостійна і науково-дослідна робота студентів в системі професійної підготовки. Академічна доброчесність	47
Практичне заняття № 10. Тайм-менеджмент студента першокурсника: ефективна організація навчальної та особистої діяльності	55
Критерії оцінювання роботи здобувачів на практичному занятті	59
Методичні вказівки до виконання підсумкового творчого проєкту (ІНЗ).....	60
Додатки	63
Література.....	72

ПЕРЕДМОВА

Шановні першокурсниці і першокурсники!

Ви обрали неймовірну професію, адже бути вчителем початкових класів – це не просто робота, це можливість щодня створювати майбутнє, допомагаючи дітям робити їхні перші відкриття.

Ви розпочинаєте особливий етап свого життя - становлення як майбутніх учителів початкових класів. Обрана вами професія є не лише фахом, а покликанням, адже саме вчитель відкриває дитині світ знань, формує її цінності, допомагає зробити перші кроки до самостійного мислення та відповідального життя.

Я знаю, що зараз у вас може бути багато запитань: «З чого почати?», «Як усе встигнути?» та «Яким має бути сучасний учитель?». Сподіваюсь, це видання допоможе знайти відповіді та зробить ваше навчання зрозумілим і цікавим.

Навчальна дисципліна «Вступ до спеціальності» є вашим першим кроком у педагогічну спільноту. Вона допоможе вам зрозуміти сутність педагогічної діяльності, особливості професії вчителя початкової школи, її значення в умовах сучасних освітніх змін, зокрема в контексті Нової української школи. У процесі навчання ви не лише ознайомитеся з теоретичними засадами педагогіки, а й почнете формувати власну професійну позицію, педагогічне мислення та мотивацію до саморозвитку.

Це видання створено для того, щоб стати вашим надійним провідником у світі педагогічної професії. Його зміст структуровано таким чином, щоб ви поступово, крок за кроком, занурювалися у різні аспекти діяльності вчителя: від усвідомлення сутності професії до формування навичок саморозвитку та організації власної діяльності.

Пропоную вам такі прості кроки, як зробити ваше навчання легким та успішним:

- коли опрацьовуєте питання плану, не намагайтеся вивчити все напам'ять. Виділіть 2–3 головні думки, запишіть їх як короткі тези. Ваш виступ на занятті має тривати лише 5-7 хвилин - говоріть про найцікавіше.

- не бійтеся дискусій, адже на практичних заняттях ми будемо обговорювати реальні ситуації зі шкільного життя. Ваша позиція – це вже крок до професійності.

- дійте сміливо і використовуйте це видання як навігатор, адже тут є все: від підказок, як працювати з нормативними документами, до прикладів ігрових завдань.

- будьте активними учасницями і учасниками освітнього процесу, а не пасивними слухачками і слухачами.

- не бійтеся помилятися, помилки є важливою частиною навчання.

- розвивайте вміння працювати в команді та поважати думку інших.

- плануйте свій час і виконуйте завдання систематично.

Після кожного заняття проаналізуйте:

- що нового ви дізналися;

- що було складним;
- як отримані знання можна застосувати в майбутній професії.

Від вашої відповідальності, відкритості до нового та готовності до постійного розвитку залежить не лише ваш професійний успіх, а й майбутнє ваших учнів.

Бажаю вам натхнення та віри у власні сили! До зустрічі на заняттях!

З повагою ваша Тетяна Володимирівна Гордієнко

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Професія вчителя в сучасному суспільстві: виклики та перспективи в контексті Нової української школи

Мета заняття: запрошую вас замислитися над сутністю професії вчителя початкових класів в сучасному світі, зрозуміти її роль у контексті Нової української школи та відчути себе частиною освітніх змін. Ви матимете змогу сформуванати уявлення про ключові компетентності сучасного вчителя й усвідомити власну готовність до інноваційної діяльності.

Ключові слова:

Виклики професії вчителя – це складні ситуації та труднощі, з якими стикається педагог у сучасній професійній діяльності.

Приклад: Учитель працює з класом, де є діти з різним рівнем підготовки, і має знайти підхід до кожного, щоб усі зрозуміли матеріал.

Вчитель початкових класів – це педагог, який навчає, виховує та розвиває дітей молодшого шкільного віку, формуючи в них базові знання, навички та цінності.

Приклад: Учитель допомагає першокласнику не лише навчитися читати, а й підтримує його, якщо той боїться відповідати біля дошки.

Інновації в освіті – це нові методи, технології або підходи до навчання, які роблять освітній процес більш ефективним і цікавим.

Приклад: Використання інтерактивної дошки або онлайн-вікторини, де діти відповідають на запитання в ігровій формі.

Нова українська школа (НУШ) – це реформа загальної середньої освіти в Україні, спрямована на створення школи, де дитина навчається із задоволенням, розвиває компетентності та вміння застосовувати знання в житті.

Приклад: Учитель не просто пояснює тему «Гроші», а організовує гру «Магазин», де діти вчаться рахувати, приймати рішення та спілкуватися.

Освітня реформа – це процес змін у системі освіти, спрямований на її оновлення та покращення відповідно до сучасних потреб суспільства.

Приклад: Перехід від зазубрювання правил до розвитку критичного мислення та вміння працювати в команді.

Педагогіка партнерства – це підхід у навчанні, який передбачає співпрацю та взаємоповагу між учителем, учнем і батьками.

Приклад: Учитель разом із батьками обговорює, як допомогти дитині краще навчатися, а не просто повідомляє про її оцінки.

Професійна компетентність – це здатність учителя ефективно виконувати свою роботу завдяки поєднанню знань, умінь, досвіду та особистісних якостей.

Приклад: Учитель пояснює складну тему різними способами: через гру, малюнок і приклад із життя, щоб кожна дитина зрозуміла матеріал.

План заняття

Розгляд теоретичних питань

1. Професія вчителя в умовах суспільних трансформацій.
2. Реформа НУШ: ключові ідеї та завдання для вчителя початкових класів.
3. Роль педагога як провідника змін у школі та суспільстві.
4. Професійні компетентності вчителя відповідно до Концепції НУШ.
5. Педагогіка партнерства: співпраця з дітьми, батьками, колегами.
6. Виклики сучасного вчителя: (цифровізація, інклюзія, війна, глобалізація).
7. Образ учителя початкових класів ХХІ століття.

Виконання практичних завдань

Під час виконання практичних завдань спробуйте не лише відтворити теоретичні положення, а й осмислити їх через власне бачення майбутньої професії. Працюючи з документами, звертайте увагу на роль учителя як провідника змін. У груповій роботі будьте відкритими до різних думок, аргументуйте свої позиції. Виконуючи творчі завдання, не бійтеся проявляти креативність і формувати власний образ сучасного вчителя.

1. Робота з нормативними документами:

- Опрацювати Закон України «Про освіту» (зокрема розділ про права та обов'язки педагогічних працівників) та визначити основні засади академічної свободи вчителя. **Додаток А.**

- Опрацювати Концепцію Нової української школи і визначити, які риси та компетентності має мати сучасний вчитель. **Додаток Б.**

- Проаналізувати Державний стандарт початкової освіти та визначити, яку роль у його реалізації відіграє вчитель. **Додаток В.**

2. У малих групах скласти порівняльну таблицю: «Вчитель традиційної школи vs. вчитель НУШ». Скласти перелік якостей, без яких сучасний учитель не зможе бути успішним (індивідуально та в групах).

3. Скласти «Портрет ідеального вчителя НУШ» (інфографіка).

4. Міні-есе: «Яким я бачу себе як учителя початкових класів у Новій українській школі».

5. Міні-дослідження: підготувати приклади відомих педагогів (історичних, сучасних, або знайомих) і визначити, що об'єднує їхній педагогічний успіх.

Міні-тренінг «Образ сучасного вчителя»

Мета: сформувати уявлення про ідеальний професійний портрет педагога.

Хід тренінгу:

Студенти працюють у групах (3-4 особи).

Кожна група отримує ватман/онлайн-дошку і завдання створити «портрет сучасного вчителя початкових класів» (у вигляді асоціативного малюнка, схеми чи колажу).

Презентація результатів (2 хв. від кожної групи).

Узагальнення викладачем: зіставлення очікувань студентів із реальними професії.

Рекомендована література

1. Андрущенко В., Табачек І. Формування особистості вчителя в сучасних умовах. *Політичний менеджмент*. 2005. № 1. С. 58-69.
2. Архіпова Н.Ю. Ткач О.В. Каргіна Н.В. Портрет сучасного вчителя у новій цифровій реальності. *Українські студії в європейському контексті*. №6. 2023 С.55-60
3. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». *Педагогічний пошук*. 2017. № 2 (94). С. 3–6.
4. Горват М., Кузьма-Качур М., Брижак Н. Професійно важливі якості сучасного вчителя початкової школи. *Проблеми підготовки сучасного вчителя. Збірник наукових праць*. Вип. 2(24), 2021. С. 95-103
5. Грабовська Т.І. Інноваційні підходи до підготовки сучасного вчителя в контексті вимог Нової української школи DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17763032>
6. Гордієнко Т. Професійна ідентичність учителя початкових класів в умовах освітніх реформ. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи : збірник наукових праць. Випуск 14. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, педагогічний факультет, кафедра теорії та методик початкової освіти ; редакційна колегія: Бахмат Н. В., Гудима Н. В., Мелекєсцева Н. В. Кам'янець-Подільський : Видавець Панькова А. С., 2026. С.71-78*
7. Денищук І. Особливості професійного розвитку педагога Нової української школи. *Післядипломна освіта* № 6 (201) 2021. С. 24-27
8. Завалевський Ю. І. Формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. Вип. 5. С. 76–84.
9. Закон України Про освіту <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
10. Кремень В.Г. Підготовка вчителя: виклики і відповіді <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5104>
11. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
12. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти від 26 грудня 2025 р. № 1810 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text>

Завдання для самоконтролю

1. Яка роль вчителя в концепції НУШ передбачає перехід від ретранслятора знань до фасилітатора, який допомагає дитині розкрити її потенціал?

- А) Контролер-наглядач
- Б) Суворий наставник
- В) Коуч та модератор освітньої траєкторії
- Г) Адміністратор навчального процесу

2. Виберіть складову педагогіки партнерства, яка є обов'язковою для реалізації реформи НУШ:

- А) Авторитарний стиль управління класом
- Б) Рівноправна взаємодія між учителем, учнем та батьками
- В) Мінімізація залученості батьків у шкільне життя
- Г) Навчання виключно за чітко визначеними шаблонами підручника

3. Яка професійна компетентність вчителя передбачає здатність працювати в інклюзивному середовищі та враховувати індивідуальні освітні потреби кожного учня?

- А) Мовна та комунікативна
- Б) Інклюзивна та психолого-фасилітативна
- В) Цифрова компетентність
- Г) Прогностична компетентність

4. Що є головною метою реформи «Нова українська школа» у контексті підготовки вчителя?

- А) Збільшення обсягу паперової звітності для кращого контролю
- Б) Перехід на виключно дистанційне навчання
- В) Формування вчителя як автономної особистості та агента змін
- Г) Відмова від будь-яких стандартів оцінювання

5. Встановіть відповідність між викликом сучасності та стратегією дій вчителя:

Виклик сучасності	Стратегія дій вчителя
1. Цифровізація освіти	А) Адаптація навчальних матеріалів під потреби учнів
2. Інклюзивне навчання	Б) Використання гейміфікації та онлайн-інструментів
3. Виклики війни (безпека)	В) Проведення спільних з батьками проєктів та зустрічей
4. Педагогіка партнерства	Г) Організація навчання в укриттях, психологічна підтримка

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Особистісно-професійні вимоги до вчителя початкових класів

Мета заняття: пропоную вам осмислити, яким має бути сучасний учитель початкових класів, оцінити власні особистісні якості та визначити напрями професійного зростання. Це заняття допоможе вам краще зрозуміти себе як майбутнього вчителя початкових класів та розпочати шлях до самовдосконалення.

Ключові слова:

Емоційна стабільність – це здатність людини контролювати свої емоції, зберігати спокій і врівноваженість у складних ситуаціях.

Приклад: Навіть якщо учень поводить шумно, учитель не підвищує голос, а спокійно пояснює правила поведінки.

Креативність – це здатність людини мислити нестандартно, створювати нові ідеї та знаходити оригінальні рішення.

Приклад: Учитель замість звичайного пояснення теми пропонує дітям створити власну казку, у якій використовується новий навчальний матеріал.

Особистісні якості – це індивідуальні риси характеру людини, які визначають її поведінку, ставлення до інших і до професійної діяльності.

Приклад: Доброзичливий учитель підтримує дитину, навіть якщо вона зробила помилку, і допомагає їй повірити у власні сили.

Педагогічна компетентність – це здатність учителя ефективно організувати навчання й виховання учнів, використовуючи професійні знання, методи та власний досвід.

Приклад: Учитель помічає, що учні втомилися, і змінює вид діяльності - проводить руханку або гру, щоб відновити увагу дітей.

Педагогічний такт – це вміння вчителя правильно, делікатно й доречно поводитися з учнями, не принижуючи їхньої гідності.

Приклад: Учитель не робить зауваження учневі перед усім класом, а тихо підходить і спокійно пояснює, що потрібно змінити в поведінці.

Професійні вимоги – це сукупність знань, умінь, навичок і якостей, якими повинен володіти фахівець для успішного виконання своєї роботи.

Приклад: Учитель повинен уміти пояснити матеріал доступно, організувати урок і підтримувати дисципліну в класі.

Рефлексія – це здатність людини аналізувати свої дії, думки та результати діяльності з метою їх покращення.

Приклад: Після уроку вчитель думає: «Що вдалося добре? Що можна зробити інакше наступного разу?» і враховує це під час планування наступного заняття.

План заняття

Розгляд теоретичних питань

1. Характеристика особистісних якостей учителя початкових класів.
2. Професійні вимоги до педагога в умовах Нової української школи.
3. Роль педагогічної етики та культури у діяльності вчителя.
4. Психологічна готовність до роботи з молодшими школярами.
5. Емоційний інтелект та стресостійкість у професії вчителя.
6. Творчість та інноваційність як умова успішної роботи.
7. Шляхи професійного самовдосконалення вчителя початкової школи.

Виконання практичних завдань

Виконуючи завдання, будьте чесними із собою та відкритими до саморефлексії. Намагайтеся глибше проаналізувати власні якості та визначити, які з них потребують розвитку. У процесі обговорення поважайте думки інших, адже кожен із вас має унікальний досвід і бачення професії.

1. *Тест-рефлексія:* «Які особистісні якості я вже маю як майбутній педагог?»
2. *Складання таблиці:* «Особистісні якості - Професійні вимоги - Приклади прояву у практиці».
3. *Обговорення кейсу:* ситуація, де від вчителя потрібні педагогічний такт та емоційна врівноваженість.

№	Ситуація	Можливі дії вчителя	Прояв педагогічного такту та емоційної врівноваженості
1	Учень зробив помилку під час відповіді на уроці	Спокійно виправити помилку, підтримати учня, запропонувати подумати ще раз або звернутися до класу	Уникнення осміювання, доброзичливий тон, підтримка впевненості дитини
2	Батьки висловлюють претензії до вчителя	Вислухати без перебивань, не реагувати емоційно, аргументовано й спокійно пояснити позицію	Ввічливість, стриманість, вміння зберігати професійну гідність
3	Дитина плаче або відмовляється брати участь у діяльності	Спокійно підійти, заспокоїти, з'ясувати причину, підтримати, дати час адаптуватися	Співчуття, доброта, спокій, турботливість
4	Між учнями стався конфлікт	Розділити дітей, вислухати обох, допомогти знайти спільне рішення без звинувачень	Об'єктивність, вміння слухати, нейтральність, справедливість
5	Учителю роблять зауваження колеги або адміністрація	Вислухати уважно, не сперечатися емоційно, прийняти зауваження конструктивно	Самоконтроль, відкритість до діалогу, професійна культура

4. *Міні-есе:* «Якою особистістю я прагну бути як учитель початкових класів».

5. *Рольова гра*: «Вчитель і учень у складній комунікативній ситуації».

№	Ситуація	Ролі	Мета рольової гри	Приклад поведінки (репліка) вчителя
1	Помилка на уроці - учень відповів неправильно, однокласники сміються	Учитель, учень, клас	Відпрацювати доброзичливу реакцію на помилку, підтримати самооцінку дитини	«Помилятися – це нормально. Ми всі вчимося. Давайте разом знайдемо правильну відповідь».
2	Не хочу працювати - учень відмовляється виконувати завдання	Учитель, учень	Розвинути вміння зберігати спокій, мотивувати без тиску	«Бачу, що ти зараз не хочеш працювати. Відпочинь хвилинку, а потім спробуємо разом - я впевнена, у тебе вийде».
3	Образливе слово - учень образив однокласника	Учитель, учень, якого образили, клас	Навчитися вирішувати конфлікт тактовно, виховувати емпатію	«Слова можуть ранити. Як ти думаєш, що відчув твій однокласник? Як ми можемо це виправити?»
4	Спізнення на урок - учень заходить пізно й заважає іншим	Учитель, учень, клас	Відпрацювати стриману, виховну реакцію без приниження	«Радію, що ти прийшов. Наступного разу будь вчасно, щоб не пропустити цікаве завдання».
5	Учень сперечається з учителем - підвищує голос, не погоджується	Учитель, учень, спостерігачі	Розвинути вміння знижувати напруження, зберігати авторитет без конфлікту	«Я бачу, що ти маєш іншу думку. Давай спокійно вислухаємо тебе і обговоримо разом».

6. Опрацюйте **Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»** URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>, і дайте відповіді на такі питання:

1. Які професійні компетентності повинен мати вчитель початкових класів?
2. Які функції виконує вчитель початкової школи?
3. Які трудові дії очікуються від учителя?
4. Які вимоги до знань і вмінь фахівця?
5. Які рівні кваліфікації передбачені стандартом?
6. Які етичні норми і цінності повинен сповідувати вчитель?

Міні-тренінг «Професійний портрет майбутнього вчителя»

Мета: усвідомити ідеальний набір особистісних і професійних характеристик педагога.

Хід: - студенти в групах створюють «дерево якостей учителя» (коріння – особистісні якості, стовбур – професійні вимоги, крона – очікувані результати роботи з дітьми);

- презентація групових робіт;
- обговорення: які якості найважче розвивати і як це робити.

Рекомендована література

1. Бути вчителем: Навчально-методичний посібник з курсу «Вступ до спеціальності» / Укладач О.В. Більська. Вінниця: ТД «Едельвейс и К», 2012. 296 с.
2. Гордієнко Т.В. Розвиток професійно-педагогічної спрямованості у майбутніх учителів. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічна науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. проф. Є.І.Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2013 №4. С.161-164
3. Гордієнко Т.В. Формування педагогічної майстерності студентів-першокурсників через пізнання педагогічної професії. *«Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» Зб.наук.пр.* Випуск 38 / Редкол.:І.А.Зязюн та ін.. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. С.237-241
4. Гордієнко Т.В., Долматова М.П. Особливості професійної підготовки вчителя початкової школи. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічна науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. проф. Є.І.Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, № 3, 2018. С. 18-22
5. Закон України Про освіту <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
6. Зубцова Ю.Є. Формування професійної компетентності вчителя початкових класів в контексті реалізації діяльнісного підходу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах 2023 р.*, № 89 С. 82-86
7. Онищенко І. Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів в умовах інформатизації освіти. *Педагогіка вищої та середньої школи.* 2016. Вип. 47 С. 174-179
8. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>

Завдання для самоконтролю

1. Яка професійно значуща якість вчителя передбачає здатність розуміти емоційний стан учня, співпереживати йому та приймати його позицію?
  - А) Креативність
  - Б) Емпатія
  - В) Пунктуальність
  - Г) Авторитарність
2. Сукупність норм і правил поведінки вчителя, що забезпечують моральний характер педагогічної діяльності та взаємин з учнями, – це:
  - А) Педагогічний такт
  - Б) Професійна майстерність
  - В) Педагогічна етика
  - Г) Психологічна готовність

3. Здатність учителя ефективно керувати власними емоціями та розпізнавати емоції вихованців для успішної комунікації називається:

- А) Академічна свобода
- Б) Емоційний інтелект
- В) Стресостійкість
- Г) Педагогічна інноваційність

4. Що є основним шляхом професійного самовдосконалення вчителя впродовж життя відповідно до вимог сучасної освіти?

- А) Накопичення великої кількості конспектів занять
- Б) Постійна самоосвіта, проходження курсів та участь у тренінгах
- В) Суворе дотримання вказівок адміністрації закладу
- Г) Очікування на планову атестацію раз на 5 років

5. Встановіть відповідність між категорією вимог та конкретною якістю вчителя:

Категорія вимог	Якість вчителя
1. Морально-етичні якості	А) Знання методики навчання та вікової психології
2. Психологічні якості	Б) Здатність до інновацій та нестандартних рішень
3. Професійно-педагогічні якості	В) Справедливість, чесність, гуманізм
4. Творчі якості	Г) Емоційна стабільність, терплячість

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Педагогічна комунікація в початковій школі

Мета заняття: запрошую вас відкрити для себе значення педагогічної комунікації та навчитися ефективно взаємодіяти з учнями, батьками й колегами. Ви зможете розвинути власну комунікативну культуру та відчутти силу слова й невербального спілкування у професії вчителя.

Ключові слова:

Бар'єри спілкування – це перешкоди, які заважають ефективному розумінню між людьми.

Приклад: Якщо учень боїться відповідати через страх помилки, це створює бар'єр у спілкуванні з учителем.

Вербальне та невербальне спілкування – це передача інформації за допомогою слів (усно або письмово). Невербальне спілкування – це передача інформації без слів: через міміку, жести, інтонацію, позу.

Приклад: Учитель каже «Молодець!» (вербально) і при цьому усміхається та киває (невербально), підсилюючи підтримку.

Взаємодія «вчитель – учень» – це процес співпраці між учителем і учнем, спрямований на навчання, розвиток і виховання.

Приклад: Учитель ставить запитання, учень відповідає, а потім разом вони обговорюють відповідь – це взаємодія.

Комунікативна культура – це вміння людини грамотно, ввічливо та ефективно спілкуватися з іншими.

Приклад: Учитель уважно слухає учня, не перебиває, говорить зрозуміло і доброзичливо, навіть якщо учень помиляється.

Педагогічна комунікація – це процес спілкування вчителя з учнями, батьками та колегами, спрямований на навчання, виховання і взаєморозуміння.

Приклад: Учитель пояснює нову тему, ставить запитання, слухає відповіді учнів і підтримує їх – це і є педагогічна комунікація.

Педагогічний такт – це здатність учителя поводитися коректно й делікатно, враховуючи почуття та гідність учнів.

Приклад: Учитель не критикує дитину публічно, а допомагає їй виправити помилку без приниження.

План заняття

Розгляд теоретичних питань

1. Поняття «педагогічна комунікація» та її специфіка у початковій школі.
2. Види спілкування у педагогічному процесі (інформаційне, виховне, організаційне).

3. Вербальні та невербальні засоби комунікації вчителя.
4. Стили педагогічного спілкування: авторитарний, демократичний, ліберальний.
5. Роль педагогічного такту у взаємодії з учнями.
6. Типові бар'єри у педагогічному спілкуванні та шляхи їх подолання.
7. Взаємодія вчителя з батьками та колегами як складова професійної культури.

Виконання практичних завдань

Під час виконання практичних завдань звертайте увагу не лише на зміст комунікації, а й на її форму. Аналізуйте власні способи спілкування, пробуйте різні стилі взаємодії. У рольових іграх максимально занурюйтесь у ситуації – це допоможе вам краще зрозуміти реалії педагогічної діяльності.

1. Обговорення прикладів педагогічних ситуацій, у яких комунікація між учителем і учнем була ефективною або неефективною.

№	Педагогічна ситуація	Ефективна комунікація (поведінка вчителя)	Неефективна комунікація (поведінка вчителя)
1	Учень не виконав домашнє завдання	Учитель спокійно з'ясовує причину, пропонує допомогу: «Що тобі завадило? Давай спробуємо розібратись разом»	Учитель робить зауваження при всьому класі: «Ти знову нічого не зробив! Ніколи не стараєшся!»
2	Учень відволікає однокласників на уроці	Учитель спокійно звертає увагу: «Будь ласка, зосередься на завданні. Нам важливо почути кожного»	Учитель дратується: «Скільки можна говорити! Вийди з класу, якщо не можеш сидіти спокійно!»
3	Учень зробив помилку під час відповіді	Учитель доброзичливо підтримує: «Ти добре міркуєш, але трохи помилився. Давай спробуємо знайти правильну відповідь разом»	Учитель реагує з іронією: «Такого ще ніхто не відповідав! Ти хоч слухав завдання?»
4	Учень запізнився на урок	Учитель спокійно приймає ситуацію: «Рада, що ти прийшов. Наступного разу постарайся бути вчасно»	Учитель зустрічає з агресією: «Нарешті з'явився! Може, тобі годинник купити?»
5	Учень плаче через невдачу або образу	Учитель виявляє підтримку: «Не засмучуйся, у кожного бувають труднощі. Я допоможу тобі»	Учитель ігнорує емоції дитини або каже: «Не плач, нічого страшного — сам винен»

2. Створення пам'ятки для майбутнього вчителя «Правила ефективного педагогічного спілкування».

3. Рольові ігри: інсценування ситуацій «Учитель і батьки першокласника», «Учитель і учень, що порушує дисципліну».

а. «Учитель і батьки першокласника»

Ситуація: Батьки першокласника приходять до вчителя, бо дитина неохоче ходить до школи, скаржиться, що їй важко.

Ролі: Учитель, Мама або тато учня, (Можна додати психолога або спостерігача)

Мета: Відпрацювати навички доброзичливого спілкування з батьками, вміння вислухати, не звинувачувати, спільно знайти рішення.

Очікувана поведінка вчителя: Слухає уважно, без перебивань. Дякує батькам за довіру, Говорить спокійно, без оцінок: «Дякую, що поділилися своїми переживаннями. Давайте разом подумаємо, як допомогти дитині адаптуватися до школи».

Варіації:

- Батьки надмірно емоційні.
- Батьки звинувачують учителя у неувважності до дитини.
- Учитель демонструє різні стилі спілкування (авторитарний, демократичний, партнерський).

б. «Учитель і учень, що порушує дисципліну»

Ситуація: Учень постійно розмовляє на уроці, заважає іншим, ігнорує зауваження.

Ролі: Учитель, Учень-порушник, Однокласники (спостерігачі)

Мета: Відпрацювати вміння реагувати на порушення дисципліни без агресії, зберігаючи педагогічний такт і позитивну атмосферу.

Очікувана поведінка вчителя: Звертається спокійно, коротко й конкретно, Не принижує дитину при класі, Підкреслює позитив: «Ти добре працюєш, коли зосереджуєшся. Давай спробуємо зробити це зараз».

Варіації:

- Учень реагує грубо або зухвало.
- Учитель робить зауваження публічно чи індивідуально.
- Обговорення після гри: який варіант був ефективніший?

в. «Комунікативний міст між учителем, учнем і батьками»

Мета: Розвинути навички ефективного слухання, співпереживання та конструктивного реагування у складних педагогічних ситуаціях.

Хід тренінгу: Вправа «Активне слухання» у парах: один розповідає про проблему (у ролі батька/учня), інший лише слухає, використовуючи невербальні сигнали підтримки.

Обговорення: що допомогло відчувати довіру, а що заважало?

Міні-дискусія: «Що спільного в комунікації з учнями і з батьками?»

Підсумок: формулювання «золотих правил комунікації» вчителя.

Міні-тренінг «Мова тіла вчителя»

Мета: усвідомити значення невербальної комунікації в роботі з молодшими школярами.

Хід: студенти у парах виконують завдання: один передає емоцію або настрій лише жестами та мімікою, другий має його розпізнати.

Ось варіанти емоцій та професійних станів, які можна запропонувати студентам для відпрацювання, розділені за рівнями складності:

а. Базові емоції (для «розігріву»)

Щира радість від успіху учня (усмішка, «сяючі» очі, відкриті жести).

Здивування від несподіваної відповіді (підняті брови, нахил голови).

Співпереживання/жаль (м'який погляд, ледь помітне хитання головою, рука біля серця).

Замисленість/зосередженість (погляд убік, рука підтримує підборіддя).

б. Педагогічні «робочі» стани (складніший рівень)

Спокійна впевненість та авторитет (рівна постава, прямий, але не агресивний погляд, руки спокійно опущені або в «замку»).

Заклик до тиші/уваги (палець до губ, піднята долоня, вичікувальний погляд).

Заохочення продовжувати відповідь (активне кивання, підбадьорлива усмішка, жест долонею «від себе»).

Легке розчарування (не через учня, а через ситуацію) (зітхання без звуку, опущений погляд, стиснуті губи).

в. Сигнали-пастки (для обговорення негативного впливу)

Втома та роздратування (закочування очей, схрещені на грудях руки, постукування пальцями по столу).

Авторитарність/залякування (руки на поясі, нависання над «учнем», насуплені брови).

Нудьга/байдужість (підпирання щоки рукою, переглядання на годинник, розсіяний погляд).

Потім обговорюємо, як невербальні сигнали можуть впливати на атмосферу уроку та сприйняття учнів.

Питання для обговорення після вправи:

- Чи збігався вираз обличчя з позою тіла? (Наприклад, чи не була усмішка «кам'яною» при напружених плечах).

- Яку емоцію дитина може сприйняти як агресію, хоча вчитель просто втомився?

- Як ви думаєте, якщо вчитель зайде в клас із позою «Втома», через скільки хвилин діти почнуть поводитися так само?

Рекомендована література

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація. Навчальний посібник. Київ. Видавничий дім «Академія» 2006, 256 с.

2. Волкова Н.П., Лебедь О.В. Професійно-педагогічна комунікація викладачів закладів вищої освіти: виклики війни. *Вісник університету імені Альфреда*

Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2022. № 1 (23) С. 132-142.

3. Жирун О. А. Педагогічна комунікація в аспекті професійної ідентичності. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка.* 2010. № 1. С. 100-104.

4. Маслова, В. А. (2022). Професійно-педагогічна комунікація як умова розвитку комунікативних можливостей педагога. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія,* (3), 81-85. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.3.16>

5. Педагогічна комунікація: практикум для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» освітнього ступеня магістр / укладач О. М. Фенцик. Мукачево: вид-во МДУ, 2019. 162с

Завдання для самоконтролю

1. Який стиль педагогічного спілкування вважається найбільш ефективним у Новій українській школі, оскільки він базується на взаємоповазі, діалозі та врахуванні думки учня?

- А) Авторитарний
- Б) Демократичний
- В) Ліберальний (попускний)
- Г) Дистанційний

2. До невербальних засобів комунікації вчителя належать:

- А) Чітка дикція та темп мовлення
- Б) Використання термінології та метафор
- В) Міміка, жести, погляд та просторове розташування (проксемика)
- Г) Написання інструкцій на дошці

3. Почуття міри, здатність вчителя обрати найбільш доцільний тон і підхід до дитини в кожній конкретній ситуації без приниження її гідності — це:

- А) Педагогічна майстерність
- Б) Комунікативна бар'єрність
- В) Педагогічний такт
- Г) Професійна етика

4. Виникнення «смыслового бар'єру» в комунікації між учителем та першокласником найчастіше зумовлене:

- А) Відсутністю технічних засобів навчання
- Б) Використанням учителем слів, значення яких незрозуміле дитині через вікові особливості
- В) Занадто тихим голосом педагога
- Г) Високою температурою в класному приміщенні

5. Встановіть відповідність між видом педагогічного спілкування та його суттю:

Вид спілкування	Суть взаємодії
1. Інформаційне	А) Налагодження порядку в класі, координація групової роботи
2. Виховне	Б) Спільне обговорення стратегій розвитку та підтримки дитини
3. Організаційне	В) Передача навчального матеріалу та інструкцій до завдань
4. Партнерське (з батьками)	Г) Трансляція цінностей, формування моральних якостей учнів

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Гуманістична професійно-педагогічна спрямованість вчителя початкових класів

Мета заняття: пропоную вам зануритися у світ гуманістичних цінностей педагогічної професії, відчути важливість поваги, довіри та емпатії у роботі з дітьми. Ви зможете усвідомити, як створювати атмосферу підтримки та розвитку для кожного учня.

Ключові слова:

Гуманізм – це ставлення до людини як до найвищої цінності, повага до її гідності, прав і потреб.

Приклад: Учитель не карає учня за помилку, а пояснює, як її виправити, підтримуючи віру дитини в себе.

Емпатія – це здатність розуміти емоції іншої людини та співпереживати їй.

Приклад: Учитель помічає, що дитина засмучена, і запитує, що сталося, намагаючись підтримати її.

Особистісно орієнтоване навчання – це підхід, за якого враховуються індивідуальні особливості, здібності та потреби кожного учня.

Приклад: Учитель дає різні за складністю завдання: сильніші учні виконують складніші, а ті, кому важко, отримують додаткову допомогу.

Педагогічна підтримка – це допомога вчителя учневі у навчанні та розвитку, спрямована на підвищення впевненості й мотивації.

Приклад: Учитель хвалить дитину за старання, навіть якщо результат ще не ідеальний.

Педагогічна спрямованість – це внутрішня установка вчителя на роботу з дітьми, бажання навчати, виховувати та допомагати їхньому розвитку.

Приклад: Учень постійно робить помилки в техніці роботи з папером і вже хоче покинути справу, кажучи: «Я нічого не вмю». Вчитель не просто виправляє помилку, а сідає поруч і каже: «Твоя ідея з кольорами дуже незвична, давай спробуємо скласти цей край разом ще раз, я впевнена, що у нас вийде шедевр». Це установка на розвиток дитини, терпіння та віра в її успіх навіть тоді, коли сама дитина в собі сумнівається.

Педагогічні цінності – це принципи та переконання, які визначають поведінку вчителя і його ставлення до учнів та навчального процесу.

Приклад: Учитель вважає важливим бути справедливим, тому однаково ставиться до всіх учнів, незалежно від їхніх успіхів.

Повага до особистості – це визнання унікальності кожної дитини, її прав, думок і почуттів. **Приклад:** Учитель уважно вислуховує думку учня, навіть якщо вона відрізняється від інших.

Приклад: Учитель витрачає додатковий час, щоб допомогти учневі зрозуміти тему, бо щиро зацікавлений у його успіху.

План заняття

Розгляд теоретичних питань

1. Сутність поняття «гуманістична спрямованість педагога».
2. Гуманізм як провідна цінність педагогічної діяльності.
3. Роль емпатії та педагогічної підтримки у спілкуванні з учнями.
4. Принципи гуманістичної педагогіки (К. Роджерс, В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі).
5. Особливості реалізації гуманістичних підходів у початковій школі.
6. Вплив гуманістичної спрямованості на формування довірливих стосунків «учитель – учень».
7. Шляхи розвитку гуманістичної позиції у майбутнього педагога.

Виконання практичних завдань

Виконуючи завдання, намагайтеся подивитися на педагогічні ситуації очима дитини. Розвивайте в собі емпатію та здатність до підтримки. Пам'ятайте, що гуманістичний підхід починається з поваги до особистості кожного учня.

1. Обговорення висловів відомих педагогів-гуманістів та їхнього значення для сучасної школи.

№	Автор	Вислів
1	Василь Сухомлинський	«Серце віддаю дітям».
2	Василь Сухомлинський	«Без любові до дитини немає справжнього виховання».
3	Януш Корчак	«Дитина – це не посудина, яку треба наповнити, а смолоскип, який треба запалити».
4	Януш Корчак	«Любити дитину - не означає дозволяти все, а означає розуміти її».
5	Марія Монтесорі	«Допоможи мені зробити це самому».
6	Костянтин Ушинський	«Вихователь має бути не лише наставником розуму, а й серця».
7	Альберт Швейцер	«Приклад – це не один із методів виховання, це єдиний метод».
8	Карл Роджерс	«Коли вчитель приймає учня без оцінювання, той починає розкриватися і зростати».

2. Міні-есе: «Яким я бачу гуманного вчителя початкових класів?»

3. Аналіз педагогічних ситуацій: як у конкретних випадках можна проявити гуманність і повагу до учня.

№	Педагогічна ситуація	Дії вчителя, що демонструють гуманність і повагу	Очікуваний педагогічний ефект
1	Учень зробив помилку під час відповіді на уроці	Учитель не критикує, а підтримує: «Цікава думка! Давай разом пошукаємо правильне рішення»	Збереження самооцінки учня, створення атмосфери довіри
2	Учень забув зошит або підручник	Учитель реагує спокійно, без приниження: «Нічого, візьми поки що мій примірник або попрацюй із сусідом»	Формування відповідальності без страху покарання
3	Дитина має труднощі у навчанні	Учитель приділяє більше уваги, підбирає посильні завдання, хвалить навіть за невеликі успіхи	Розвиток мотивації, впевненість у власних силах
4	Учень порушив дисципліну на уроці	Учитель проводить індивідуальну розмову після уроку, без приниження перед класом	Збереження поваги до особистості дитини, виховання відповідальності
5	Учень засмучений через конфлікт або невдачу	Учитель підтримує словами: «Я бачу, що тобі зараз важко. Хочеш, поговоримо?»	Розвиток емоційної довіри, формування позитивного ставлення до школи

4. Розробка правил гуманістичного підходу у роботі з першокласниками.

5. Вправа «Погляд очима дитини»: студенти мають описати, як школяр почуватися у тій чи іншій навчальній ситуації.

Міні-тренінг: «Школа довіри»

Мета: сформувати вміння встановлювати довірливі, гуманні стосунки з учнями.

Хід: студенти об'єднуються у трійки. Один бере на себе роль «учня», другий – «учителя», третій – «спостерігача». «Учень» ділиться певною вигаданою проблемою (наприклад, отримав погану оцінку, посварився з другом), а «учитель» має вислухати його, використовуючи принципи емпатії та підтримки. Після вправи спостерігач оцінює, наскільки комунікація була гуманною. Обговорення проводиться в групі.

Рекомендована література

1. Бекірова А. Р. Методологія, теорія та методика формування професійної суб'єктності вчителів початкових класів: монографія. Житомир : Вид-во О. О. Євенок, 2019. 410 с.

2. Мотуз Т.В. Цінності професійної діяльності вчителя початкових класів Нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020 р., № 70, Т. 3. С. 85-88

3. Педагогічна майстерність: опорні конспекти / Укладач Т. І. Молнар. Мукачево: МДУ, 2016. 69 с.

4. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. К.: Вища шк., 1997. 349 с.

5. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с

6. Сапожников С.В. Професіоналізм майбутнього вчителя початкових класів у вимірі сьогодення. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2018. № 2 (16) С. 34-39

Завдання для самоконтролю

1. Яка характеристика є визначальною для гуманістичної спрямованості педагога?

- А) Суворе дотримання навчальної програми без відхилень
- Б) Пріоритет контролю над самостійністю учнів
- В) Визнання дитини найвищою цінністю та віра в її можливості
- Г) Орієнтація виключно на академічні успіхи класу

2. Що є центральним об'єктом уваги вчителя в системі гуманістично орієнтованого навчання в початковій школі?

- А) Навчальна програма та терміни її виконання
- Б) Дотримання ідеальної дисципліни під час занять
- В) Особистість дитини, її інтереси та індивідуальна траєкторія розвитку
- Г) Рівень навчальних досягнень (оцінки) класу

3. У чому полягає суть методу «педагогічної підтримки» в гуманістичній освіті?

- А) У наданні дитині допомоги в самовизначенні та подоланні труднощів при збереженні її автономії
- Б) У виконанні завдань замість учня для створення ситуації успіху
- В) У постійному нагляді за дитиною з метою недопущення помилок
- Г) У матеріальному заохоченні за гарні оцінки

4. Яка стратегія поведінки вчителя початкових класів найкраще втілює гуманістичний підхід в освітньому процесі?

- А) Пріоритет суворої дисципліни та виконання навчального плану.
- Б) Використання переважно зовнішніх стимулів (оцінок, нагород) для мотивації.
- В) Визнання дитини суб'єктом навчання та створення умов для її самовираження.
- Г) Формування знань і вмінь за єдиним для всього класу зразком.

5. Встановіть відповідність між принципом гуманістичної педагогіки та його змістом:

Принцип	Зміст
1. Педагогіка співробітництва	А) Дитина є рівноправним учасником освітнього процесу, а не об'єктом впливу
2. Безумовне прийняття	Б) Віра в те, що кожна дитина здатна до розвитку та досягнення успіху
3. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія	В) Спільна діяльність учителя та учнів, що ґрунтується на довірі
4. Оптимістична прогностика	Г) Повага до особистості дитини незалежно від її успіхів чи поведінки

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Педагогічна техніка вчителя

Мета заняття: запрошую вас опанувати основи педагогічної техніки та зрозуміти, як голос, міміка, жести й самоконтроль впливають на ефективність навчання. Ви навчитеся краще керувати власною поведінкою та створювати позитивний емоційний клімат на уроці.

Ключові слова:

Голос – це основний інструмент учителя, за допомогою якого він передає інформацію, впливає на увагу та емоції учнів.

Приклад: Учитель говорить чітко, не надто голосно, але впевнено — і весь клас уважно його слухає.

Жести – це рухи рук і тіла, які доповнюють мовлення і допомагають краще передати зміст.

Приклад: Учитель показує рукою напрямок у зошиті або підкреслює важливе слово рухом руки.

Інтонація – це зміна тону, сили та емоційного забарвлення голосу під час мовлення.

Приклад: Учитель підвищує інтонацію, коли ставить запитання, і робить її м'якшою, коли хвалить учня.

Комунікативні вміння – це здатність ефективно спілкуватися, встановлювати контакт і підтримувати взаєморозуміння з іншими людьми.

Приклад: Учитель уважно слухає відповіді учнів, ставить уточнювальні запитання і заохочує до участі в обговоренні.

Міміка - це вираз обличчя, який передає емоції та ставлення до ситуації.

Приклад: Учитель усміхається, коли учень правильно відповідає, тим самим підтримуючи його.

Педагогічна майстерність – це високий рівень професійної діяльності вчителя, що проявляється в умінні цікаво, доступно й ефективно навчати та виховувати учнів.

Приклад: Учитель так захопливо проводить урок, що навіть складна тема стає зрозумілою і викликає інтерес у дітей.

Педагогічна техніка – це сукупність практичних умінь і прийомів учителя, які допомагають ефективно організовувати навчання, спілкування та поведінку під час уроку.

Приклад: Учитель змінює інтонацію, робить паузу або використовує жест, щоб привернути увагу учнів до важливого моменту.

Самоконтроль – це здатність керувати своїми емоціями, поведінкою та реакціями у різних ситуаціях.

Приклад: Навіть якщо клас шумить, учитель не дратується, а спокійно організовує роботу учнів.

План заняття

Розгляд теоретичних питань

1. Поняття «педагогічна техніка» та її місце у структурі педагогічної майстерності.
2. Складові педагогічної техніки: мовленнєва культура, невербальні засоби, техніка саморегуляції.
3. Роль голосу, інтонації, темпу та дикції у роботі вчителя початкових класів.
4. Жести, міміка та постава як елементи педагогічного впливу.
5. Техніка педагогічного спілкування та створення емоційного контакту з учнями.
7. Самоконтроль і керування власним психоемоційним станом.
8. Практичні поради з удосконалення педагогічної техніки майбутнього вчителя.

Виконання практичних завдань

Практичні вправи цього заняття потребують вашої активної участі та відкритості до самоспостереження. Звертайте увагу на власну мову, інтонацію, жести. Не бійтеся експериментувати, саме через практику формується педагогічна майстерність.

1. Вправи на розвиток чіткості та виразності мовлення (скоромовки, інтонаційне читання).

Мета: розвинути дикцію, темп, ритм, інтонаційну гнучкість, силу голосу, логічне наголошування й емоційне забарвлення мовлення.

а. Вправи для чіткої артикуляції (дикції)

Назва вправи	Зміст
Розігрів артикуляції	Перед дзеркалом промовити: па-па-па, та-та-та, ша-ша-ша, жа-жа-жа, змінюючи темп і силу голосу.
Усмішка - трубочка	Почергово розтягувати губи в усмішку і скласти їх «трубочкою» для розвитку гнучкості артикуляційного апарату.
Кусочок яблука	Вимовляти фразу «Соковите зелене яблуко» з чітким відкриттям рота, як ніби справді кусаєш яблуко.

б. Скоромовки для тренування дикції

Рекомендується вимовляти: спочатку повільно, потім у середньому темпі, далі швидко, **без втрати чіткості звуків.**

Звуки	Скоромовка
[р], [р']	<i>Равлик Ромко рвав ромашки біля річки.</i>
[с], [ш]	<i>Саша шапку сушив на сонці, та шапка висохла не зовсім.</i>
[л]	<i>Летіла ластівка, ліпила ластів'ятам ластів'ятко.</i>
[ч], [щ]	<i>Чорне щастя щєбече в очереті.</i>
[ж], [з]	<i>Жук дзижчить, жужелиця дзижчить - хто кого перегудить?</i>
Загальна	<i>Був собі бабай, бабай мав бубон, бубон бубонів — бабай забубонів.</i>

в. Вправи на інтонаційне читання

Назва вправи	Зміст
Зміни настроїв	Прочитати вірш з різними емоціями: радість, здивування, сум, гнів, ніжність. На зеленому горбочку (Леся Українка) На зеленому горбочку, У вишневому садочку, Притулилася хатинка, Мов маленькая дитинка Стиха вийшла виглядати, Чи не вийде її мати. І до білої хатинки, Немов мати до дитинки, Вийшло сонце, засвіт
Живе слово	Вибрати дитячий вірш і передати інтонацією головну думку та настрої твору. Андрійко-школяр (Наталія Забіла) Андрійко наш уже школярик: Іде з портфеликом в руці, а в ньому зошити й букварик, пенал, планшет та олівці. Андрійко добре вчить уроки, бо хоче вміти й знати все. Додому йде веселим кроком "дванадцять" в зошиті несе!
Казка по-різному	Один уривок казки прочитати як оповідач, потім як герой, змінюючи інтонацію, тембр і темп.
Питання - відповідь	Порахувати, скільки інтонаційних варіантів можна зробити для фрази « <i>Ти це зробив?</i> » (з подивом, роздратуванням, цікавістю, радістю, розчарування, сарказм, тривога, співчуття.).

г. Вправи для виразності та логічного наголосу

Назва	Завдання
Підкресли головне	Прочитати речення, щоразу виділяючи інтонаційно різні слова: <i>Ми сьогодні йдемо до школи - Ми / сьогодні / йдемо / до школи.</i>
Пауза - теж слово	Прочитати текст, роблячи короткі паузи перед важливими словами.
Мовна хвиля	Поступово підвищувати і знижувати голос, не змінюючи темпу, щоб тренувати мелодійність мовлення.

Тексти для тренування виразності читання

♦ *Слово – це найтонший різець, здатний доторкнутися до найпотаємніших куточків людської душі. Але пам'ятайте: інколи найгучніше звучить саме тиша. Вміти вчасно зупинитися, дати учневі можливість подумати – це і є справжнє мистецтво педагога. Пауза перед важливим словом робить його не просто звуком, а подією*

♦ *Бути вчителем – це не лише передавати знання. Це вміння слухати серцем. Кожна дитина – це окремий всесвіт, який потребує вашого терпіння та віри. Ваше головне завдання - не просто навчити читати, а навчити любити процес пізнання. Пам'ятайте, що найважливішим інструментом у класі є ваша особистість*

♦ *Одного разу учні запитали мудреця: що є дорожчим за золото? Він відповів: час. Потім вони запитали: що є міцнішим за камінь? Він сказав: воля. І нарешті вони спитали: що є найсильнішою зброєю у світі? Мудрець усміхнувся і промовив: любов*

д. *Завершальна вправа «Інтонаційна мозаїка»*

Студенти об'єднуються у пари. Один читає дитячий вірш, другий має вгадати, **який емоційний стан** передавався. Потім ролі змінюються.

№	Емоційний стан	Характер інтонації та невербальних ознак
1	Радість	Легкий, дзвінкий голос, усмішка, швидкий темп
2	Сум	Тихий голос, уповільнений темп, м'яка інтонація
3	Здивування	Підвищений тон, короткі фрази, енергійні паузи
4	Образа	Напружений голос, короткі, уривчасті фрази
5	Злість	Гучний голос, різкі наголоси, пришвидшений темп
6	Страх	Нерівне дихання, тремтячий голос, невпевненість у тоні
7	Спокій	Рівний, м'який голос, плавна мелодика мовлення
8	Надія	Легке підвищення тону, тепла інтонація
9	Розчарування	Знижений тон, повільний темп, довгі паузи

№	Емоційний стан	Характер інтонації та невербальних ознак
10	Захоплення	Енергійний, натхненний голос, виразні інтонаційні підйоми
11	Вподобання (симпатія)	М'яка, тепла інтонація, усмішка в голосі
12	Невпевненість	Тихий голос, вагання перед словами, підйом у кінці фраз
13	Подив	Короткі вигуки, висхідна інтонація, емоційний тембр
14	Рішучість	Чіткий темп, упевнений тон, логічні наголоси
15	Вдячність	Теплий голос, лагідний тембр, виразна доброзичливість

Кицині небилиці (Грицько Чубай)

- Ти куди мандруєш кицю?
 - Та до хлопчика, до Гриця,
 Попросив маленький Гриць
 Розповісти небилиць.
 - А яку ж то ти для Гриця
 Знаєш, кицю, небилицю?
 - Ой, а я йому скажу,
 Як я з мишками дружу.

2. Міні-аналіз: прослухати уривок відео уроку і визначити, які елементи педагогічної техніки використав учитель.

3. Рольова гра: «Поясни правило учневі, використовуючи різні інтонації» (серйозно, доброзичливо, мотивуюче).

4. Вправа «Дзеркало»: у парах студенти повторюють жести та міміку один одного, аналізуючи значення невербальних сигналів.

5. Створення індивідуального плану самовдосконалення з розвитку педагогічної техніки.

Міні-тренінг: «Сила голосу і жесту».

Мета: навчитися свідомо керувати своїм голосом та невербальними засобами під час педагогічного спілкування.

Хід: студенти отримують короткі фрази (наприклад: «Будь ласка, відкрийте підручники», «Молодець!», «Зверніть увагу»). Кожен учасник має промовити їх у різних комунікативних ситуаціях (на уроці, під час гри, у конфліктній ситуації), використовуючи голос, інтонацію та відповідні жести. Група обговорює, який варіант був найбільш переконливим і педагогічно доречним.

Рекомендована література

1. Бекірова А. Р. Методологія, теорія та методика формування професійної суб'єктності вчителів початкових класів: монографія. Житомир : Вид-во О. О. Євенок, 2019. 410 с.

2. Лавріненко О. А. Л Майстерність удосконалення зовнішньої та внутрішньої педагогічної техніки майбутнього вчителя: методичні рекомендації /

О.А. Лавріненко. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2020. с. 126

3. Мотуз Т.В. Цінності професійної діяльності вчителя початкових класів Нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020 р., № 70, Т. 3. С. 85-88

4. Педагогічна майстерність: опорні конспекти / Укладач Т.І.Молнар. Мукачево: МДУ, 2016. 69 с.

5. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. К.: Вища шк., 1997. 349 с.

6. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с

7. Сапожников С.В. Професіоналізм майбутнього вчителя початкових класів у вимірі сьогодення. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2018. № 2 (16) С. 34-39

Завдання для самоконтролю

1. Що є зовнішнім інструментарієм педагога, який включає сукупність умінь і прийомів (володіння голосом, мімікою, жестами), необхідних для ефективного впливу на учнів?

- А) Педагогічний такт
- Б) Педагогічне кредо
- В) Педагогічна техніка
- Г) Педагогічна етика

2. Яка складова мовленнєвої техніки вчителя забезпечує чіткість, розбірливість та правильну вимову звуків і слів?

- А) Тембр
- Б) Діапазон
- В) Дикція
- Г) Інтенація

3. Як називається техніка саморегуляції, що допомагає вчителю знімати м'язову напругу та відновлювати психоемоційний стан після стресових ситуацій?

- А) Педагогічна проксеміка
- Б) Психофізична релаксація
- В) Мовна імпровізація
- Г) Вербальна комунікація

4. Який елемент невербальної техніки вважається найбільш інформативним для вираження ставлення вчителя до учнів у початковій школі?

- А) Одяг та аксесуари
- Б) Відстань між партами
- В) Міміка та контакт очима
- Г) Швидкість письма на дошці

5. Встановіть відповідність між елементом педагогічної техніки та його функцією:

Елемент техніки	Функція
1. Педагогічна постава	А) Підкріплення та ілюстрування словесної інформації у
2. Пауза в мовленні	Б) Збереження професійного здоров'я та емоційної стабільності
3. Жестикуляція	В) Демонстрація впевненості, відкритості та готовності до діалог
4. Саморегуляція	Г) Привернення уваги учнів, акцентування на важливому

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Основи педагогічної діяльності

Мета заняття: пропоную вам розібратися в основах педагогічної діяльності та усвідомити багатогранність ролі вчителя. Ви зможете зрозуміти, як організовується освітній процес і які функції виконує сучасний вчитель у роботі з молодшими школярами.

Ключові слова:

Мета і завдання навчання – це очікуваний результат освітнього процесу, а завдання – це конкретні кроки для її досягнення.

Приклад: Мета - навчити дітей читати; завдання - вивчити букви, навчитися складати склади й читати слова.

Організація освітнього процесу – це планування та впорядкування навчання, яке забезпечує ефективну роботу учнів і вчителя.

Приклад: Учитель продумує структуру уроку, чергує види діяльності (пояснення, гра, робота в групах), щоб діти не втомлювалися і краще засвоювали матеріал.

Педагогічна діяльність – це професійна діяльність учителя, спрямована на навчання, виховання та розвиток учнів.

Приклад: Учитель пояснює нову тему, організовує роботу в класі та допомагає дітям засвоїти знання – це і є педагогічна діяльність.

Педагогічні принципи – це основні правила та ідеї, на яких будується навчання і виховання.

Приклад: Учитель пояснює матеріал від простого до складного – це реалізація принципу доступності.

Структура діяльності – це внутрішня будова діяльності, яка включає мету, завдання, зміст, методи, процес і результат.

Приклад: Учитель планує урок: визначає мету (навчити додаванню), підбирає завдання, проводить заняття і оцінює результат — це структура діяльності в дії.

Функції вчителя - це основні напрямки його професійної діяльності, такі як навчання, виховання, організація, розвиток і спілкування.

Приклад: На уроці вчитель пояснює матеріал (навчальна функція), підтримує дисципліну (організаторська) і мотивує дітей (виховна).

План заняття

Розгляд теоретичних питань

1. Поняття «педагогічна діяльність» та її специфіка у початковій школі.
2. Мета, завдання і принципи педагогічної діяльності.
3. Основні компоненти педагогічної діяльності (цільовий, змістовий, процесуальний, результативний).

4. Функції вчителя початкових класів (навчальна, виховна, організаторська, розвивальна, комунікативна).
5. Ролі сучасного вчителя: наставник, організатор, фасилітатор, мотиватор.
6. Закономірності педагогічної діяльності та їх прояв у практиці початкової школи.
7. Умови ефективності педагогічної діяльності.

Виконання практичних завдань

Працюючи над завданнями, намагайтеся побачити педагогічну діяльність як цілісний процес. Аналізуйте ситуації комплексно, визначайте різні ролі вчителя. Це допоможе вам краще зрозуміти майбутню професію та її багатогранність.

1. Скласти схему «Структура педагогічної діяльності вчителя початкових класів».

2. Обговорити конкретний приклад: які функції виконує вчитель під час проведення інтегрованого уроку.

а. Урок «Математика + Я досліджую світ» (Тема: Розрахунок бюджету пікніка)

Вчитель об'єднує дітей у групи, видає «каталоги товарів» та ставить завдання: спланувати меню для виїзду на природу, не виходячи за межі суми 500 грн. Під час роботи вчитель не дає готових відповідей, а підходить до груп і ставить уточнювальні запитання: «Як ви врахували екологічність пакування?» або «Чи вистачить цієї кількості води на всіх?».

Завдання: Визначте, як реалізуються організаторська (керування груповою динамікою) та коригувальна функції.

б. Урок «Українська мова + Мистецтво» (Тема: Опис весняного пейзажу)

Урок починається з прослуховування творів Вівальді. Вчитель пропонує дітям заплющити очі та уявити кольори музики, а потім підібрати епітети для опису картини, яку вони «побачили». Вчитель заздалегідь підготував картки-підказки з лексикою для дітей, які мають труднощі з висловлюванням думок.

Завдання: Проаналізуйте стимулюючу (емоційне налаштування) та діагностичну (врахування індивідуальних особливостей через картки) функції.

в. Урок «Інформатика + Дизайн і технології» (Тема: Створення цифрової листівки)

Вчитель демонструє зразок листівки, але пропонує учням змінити алгоритм її створення за власним бажанням. Наприкінці уроку проводиться «галерея робіт», де учні за розробленими вчителем критеріями оцінюють не лише результат, а й те, як вони допомагали один одному.

Завдання: Виділіть прогностичну (планування критеріїв оцінювання) та контрольну-оцінювальну функції.

3. Міні-есе: «Які ролі вчителя я бачу найважливішими для себе як майбутнього педагога».

4. Робота в групах: підготувати коротку презентацію «Мій ідеальний урок: як реалізуються функції педагогічної діяльності».

5. Аналіз педагогічної ситуації: визначити, які функції вчителя були реалізовані, а які проігноровані.

Ситуація №1: «Ефектне шоу»

Вчитель початкових класів підготував надзвичайно яскравий інтегрований урок з елементами хімічних дослідів та театралізації. Діти були в захваті, активно аплодували та спостерігали. Проте, коли наприкінці заняття вчитель запитав, як ці явища пов'язані з темою тижня в підручнику, більшість учнів не змогли відповісти. Вчитель завершив урок на високій емоційній ноті, не провівши рефлексії.

Яку функцію вчитель виконав блискуче, а яку повністю проігнорував?

Ситуація №2: «Суворий таймінг»

Під час інтегрованого уроку (ЯДС + Читання) учні захопилися дискусією про охорону тварин. Виникла цікава суперечка, діти почали наводити приклади з власного досвіду. Вчитель різко перервав обговорення словами: «Ми не встигаємо за планом, у нас ще три вправи на картках. Тиша, відкриваємо зошити!». Урок було завершено точно за дзвінком, усі вправи виконані.

Яку функцію вчитель реалізував, а яку проігнорував, пригнітивши пізнавальний інтерес?

Ситуація №3: «Рівні можливості»

Вчитель розробив урок про космос. Він підготував відео, аудіозапис «звуків планет» та макети для дотикового обстеження. Під час уроку він помітив, що один учень постійно відволікається. Вчитель відразу запропонував йому роль «штурмана», який видає екіпажу завдання, що допомогло дитині включитися в процес. Після уроку вчитель занотував собі, які завдання були заскладними для класу.

Які функції тут прослідковуються? Чи є функції, які залишилися «за кадром»?

При аналізі звертайте увагу на те, що в інтегрованому навчанні вчитель часто передає частину функцій (наприклад, контрольну) самим учням через взаємооцінювання.

Міні-тренінг: «Багатофункціональний учитель».

Мета: усвідомити різноманітність функцій педагогічної діяльності та навчитися поєднувати їх у практичній роботі.

Хід: студентам пропонується ситуація з уроку (наприклад, проведення гри, робота з класом під час групового завдання, розв'язання конфлікту). Кожна група має показати, як у цій ситуації вчитель одночасно виконує кілька функцій (навчає, виховує, організовує, мотивує). Після обговорення робиться висновок про комплексний характер педагогічної діяльності.

Рекомендована література:

1. Андрущенко В., Табачек І. Формування особистості вчителя в сучасних умовах. *Політичний менеджмент*. 2005. № 1. С. 58-69.
2. Архіпова Н.Ю. Ткач О.В. Каргіна Н.В. Портрет сучасного вчителя у новій цифровій реальності. *Українські студії в європейському контексті*. №6. 2023 С.55-60
3. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». *Педагогічний пошук*. 2017. № 2 (94). С. 3–6.
4. Горват М., Кузьма-Качур М., Брижак Н. Професійно важливі якості сучасного вчителя початкової школи. *Проблеми підготовки сучасного вчителя. Збірник наукових праць*. Вип. 2(24), 2021. С. 95-103
5. Грабовська Т.І. Інноваційні підходи до підготовки сучасного вчителя в контексті вимог Нової української школи DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17763032>
6. Гупан Н., Пометун О. Нові професійні ролі вчителя як чинник інноваційного розвитку демократичної освіти <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716654/1/%D0%93%D1%83%D0%BF%D0%B0%D0%BD%20%D0%9D.%2C%20%D0%9F%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%82%D1%83%D0%BD%20%D0%9E.%20%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%86%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A4%D0%95%D0%A1%D0%86%D0%99%D0%9D%D0%86%20%D0%A0%D0%9E%D0%9B%D0%86%20%D0%92%D0%A7%D0%98%D0%A2%D0%95%D0%9B%D0%AF.pdf>
7. Денищук І. Особливості професійного розвитку педагога Нової української школи. *Післядипломна освіта* № 6 (201) 2021. С. 24-27
8. Завалевський Ю. І. Формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. Вип. 5. С. 76–84.
9. Закон України Про освіту <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
10. Кремень В.Г. Підготовка вчителя: виклики і відповіді <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5104>
11. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
12. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти від 26 грудня 2025 р. № 1810 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text>

Завдання для самоконтролю

1. Специфічний вид суспільної діяльності, спрямований на передачу від старших поколінь молодшим соціального досвіду, культури та підготовку їх до життя і праці, – це:

- А) Педагогічна техніка
- Б) Педагогічна діяльність
- В) Педагогічна майстерність
- Г) Соціальна адаптація

2. Який компонент структури педагогічної діяльності передбачає аналіз досягнутих успіхів та співставлення їх із поставленими на початку завданнями?

- А) Цільовий
- Б) Змістовий
- В) Процесуальний
- Г) Результативний

3. Роль учителя як фасилітатора в початковій школі передусім означає, що він:

- А) Забезпечує сувору дисципліну в класі
- Б) Виступає єдиним джерелом наукової інформації
- В) Створює сприятливі умови для самостійного навчання та розвитку учня
- Г) Виконує за дитину складні творчі завдання

4. Реалізація виховної функції вчителя початкових класів спрямована на:

- А) Забезпечення засвоєння техніки швидкого читання
- Б) Формування ціннісних орієнтацій, моральних якостей та характеру дитини
- В) Організацію фізичного простору класної кімнати
- Г) Заповнення класного журналу та іншої документації

5. Встановіть відповідність між роллю вчителя та основним змістом його діяльності:

Роль учителя	Зміст діяльності
1. Мотиватор	В) Спонування учнів до навчання, підтримка інтересу та допитливості
2. Організатор	Г) Планування освітнього процесу, координація групової та індивідуальної роботи
3. Наставник (Ментор)	А) Передача досвіду, особиста підтримка та супровід дитини у складних ситуаціях
4. Проектувальник	Б) Розробка планів уроків, сценаріїв виховних заходів та освітніх траєкторій

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Організація професійного самовиховання майбутніх вчителів

Мета заняття: запрошую вас замислитися над власним професійним розвитком і навчитися планувати самовиховання. Ви зможете визначити свої сильні сторони та знайти шляхи досягнення особистісного й професійного зростання.

Ключові слова:

Мотивація – це внутрішній поштовх або зовнішній стимул, який спонукає вчителя діяти, навчатися та віддаватися своїй справі з енергією та натхненням.

Приклад: Коли вчитель бачить «вогники» в очах дітей та їхній перший успіх у читанні, він відчуває такий приплив натхнення, що хоче готувати ще цікавіші уроки та шукати нові творчі підходи.

Педагогічна рефлексія – це здатність вчителя аналізувати власну діяльність, критично переглядати свої методи навчання та оцінювати, як його дії впливають на успіх учнів.

Приклад: Після уроку математики, де діти не зрозуміли тему «дроби», вчитель аналізує: «Чи не занадто складно я пояснював? Можливо, варто було використати наочність, наприклад, розрізане яблуко?». Наступного разу він змінює підхід.

Професійна компетентність – це поєднання знань, досвіду та особистих якостей, які дозволяють вчителю успішно розв'язувати педагогічні завдання та навчати дітей на високому рівні.

Приклад: Вчитель не просто знає правила мови, а вміє пояснити їх так просто, що навіть найменший учень може правильно написати диктант, бо педагог володіє методикою, психологією та цифровими інструментами одночасно.

Професійний розвиток – це безперервний процес вдосконалення знань, умінь та навичок протягом усієї кар'єри для того, щоб відповідати сучасним вимогам освіти.

Приклад: Вчителька початкових класів відвідує курси з цифрової грамотності, щоб навчити дітей створювати їхні перші мультфільми за допомогою спеціальних програм, замість того, щоб просто малювати на папері.

Самовдосконалення – це постійне прагнення бути кращим, ніж учора; воно включає розвиток як загальної культури вчителя, так і його професійної майстерності.

Приклад: Молодий вчитель щовечора читає одну статтю про новітні ігри для розвитку логіки, щоб кожного дня привносити у свій клас щось цікаве та корисне.

Самовиховання – це свідомо та цілеспрямована робота вчителя над зміною своїх особистісних якостей, звичок та характеру відповідно до професійних ідеалів.

Приклад: Вчитель помітив, що йому важко стримувати роздратування, коли діти шумлять. Він починає щодня практикувати вправи на терпіння та вчиться реагувати на галас спокійним усміхненим поглядом, поки це не стає його новою рисою характеру.

Саморегуляція – це вміння вчителя керувати своїм емоційним станом, поведінкою та думками в складних ситуаціях, зберігаючи спокій і розсудливість.

Приклад: Коли під час уроку виникає конфлікт між учнями, вчитель не починає кричати, а робить глибокий вдих, заспокоює свої емоції та конструктивно допомагає дітям знайти спільну мову.

План заняття

Розгляд теоретичних питань

1. Поняття «самовиховання» та його значення для особистості педагога.
2. Місце самовиховання у структурі професійного становлення вчителя.
3. Основні напрями професійного самовиховання (інтелектуальний, моральний, комунікативний, емоційний).
4. Методи та прийоми самовиховання (самоаналіз, самооцінка, ведення щоденника, постановка цілей).
5. Роль рефлексії у процесі професійного зростання майбутнього вчителя.
6. Типові труднощі у самовихованні студентів і шляхи їх подолання.
7. Приклади програм самовиховання для студентів педагогічних спеціальностей.

Виконання практичних завдань

Під час виконання завдань будьте максимально щирими у самоаналізі. Спробуйте реально оцінити свої можливості та визначити конкретні кроки для саморозвитку. Пам'ятайте: професійне зростання починається з усвідомлення власних цілей.

1. Міні-есе: «Що для мене означає професійне самовиховання?».
2. Вправа «Мої сильні і слабкі сторони»: складання таблиці з подальшим обговоренням у групах.
3. Розробка індивідуальної програми самовиховання (3-5 кроків на найближчий рік).
4. Робота в малих групах: скласти перелік ефективних методів самовиховання та презентувати їх іншим студентам.

Міні-тренінг «Моє професійне «Я» у майбутньому»

Мета: усвідомити власні професійні цілі та знайти шляхи їх досягнення.

Хід: кожен студент отримує аркуш з контуром «дороги» (старт – сьогоднішній день, фініш - «Я як педагог через 5 років»). **Додаток Д**

На «дорозі» учасники відмічають ключові кроки самовиховання, які потрібно зробити.

Потім у парах обговорюють свої плани.

Підсумок - узагальнене обговорення про реалістичність і важливість поставлених цілей.

Рекомендована література

1. Білик Н. І., Галич О. Г. Роль самоменеджменту в особистісному розвитку вчителя. Імідж сучасного педагога : електрон. наук. фах. журн. 2017. № 7 (176). С. 9–12.

2. Бойко А.І. Самовиховання вчителя як чинник вдосконалення педагогічної майстерності. ВІСНИК НТУУ “КПІ”. Філософія. Психологія. Педагогіка. Випуск 3’2009 С. 7-9

3. Коваленко Е. А. Усвідомлений саморозвиток особистості в сучасних умовах. Вісник Харківського університету. Сер. Теорія культури і філософія науки. 2014. № 1092. С. 71–78.

4. Нечепоренко М.В. Емоційно-вольова культура студента / Монографія. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. 180 с.

5. Соцька, Г. І., & Тринус, О. В. (2020). Андрагогічні аспекти професійного самовиховання сучасного вчителя. *Імідж сучасного педагога*, (4(193), 5–9.

6. Тринус О. Методологічні підходи до самовиховання вчителя. Післядипломна освіта. № 4 (187) 2019 С. 28-32

Завдання для самоконтролю

1. Свідома діяльність людини, спрямована на максимально повну реалізацію себе як особистості та фахівця шляхом цілеспрямованого формування позитивних якостей, – це:

- А) Педагогічний моніторинг
- Б) Професійна адаптація
- В) Професійне самовиховання
- Г) Педагогічний контроль

2. Який метод самовиховання передбачає здатність вчителя аналізувати власну діяльність, вчинки та думки з метою виявлення сильних і слабких сторін?

- А) Самоінструкція
- Б) Самоаналіз (рефлексія)
- В) Самозаохочення
- Г) Самопрезентація

3. Яка складова самовиховання є першочерговою для запуску процесу професійного вдосконалення?

- А) Ведення щоденника спостережень
- Б) Адекватна самооцінка та усвідомлення потреби в змінах
- В) Читання фахової літератури
- Г) Копіювання стилю роботи досвідчених колег

4. Що є головною перешкодою (бар'єром) на шляху до ефективного самовиховання студента-педагога?

- А) Велика кількість навчальних дисциплін
- Б) Відсутність готових зразків поведінки
- В) Недостатня сформованість вольових якостей та низька мотивація
- Г) Висока інтенсивність педагогічної практики

5. Встановіть відповідність між етапом самовиховання та конкретною дією майбутнього вчителя:

Етап самовиховання	Конкретна дія
1. Самопізнання	А) Застосування прийомів самопереконавання та самонаказу в роботі
2. Планування	Б) Зіставлення досягнутих результатів із поставленою метою
3. Реалізація (вплив)	В) Вивчення своїх особливостей за допомогою тестів та рефлексії
4. Самоконтроль	Г) Складання програми особистісного зростання на навчальний рік

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Зміст підготовки майбутнього вчителя початкових класів в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя

Мета заняття: пропоную вам ознайомитися зі змістом вашої професійної підготовки в університеті та усвідомити власну освітню траєкторію. Ви зможете побачити можливості для розвитку та відповідально спланувати свій шлях до професії.

Ключові слова:

Академічна свобода – це право викладача обирати методи навчання, а студента - самостійно обирати частину предметів для вивчення та мати власну думку в наукових дискусіях.

Приклад: Ви можете самостійно обрати курс «Арт-терапія» серед переліку вибіркових дисциплін, бо відчуваєте, що саме ці навички допоможуть вам краще працювати з дітьми в майбутньому.

Компетентність – це не просто знання теорії, а ваша здатність успішно застосувати ці знання, досвід та цінності в реальній ситуації (наприклад, у класі з дітьми).

Приклад: Знати правила безпеки в інтернеті – це знання, а вміти провести для першокласників цікаву гру про кібербезпеку так, щоб вони зрозуміли й запам'ятали, – це вже компетентність.

Навчальний план – це графік вашого руху по освітній програмі, де чітко вказано: у якому семестрі ви вивчаєте конкретний предмет, скільки годин на це відведено та який іспит на вас чекає.

Приклад: У навчальному плані зазначено, що в першому семестрі ви маєте 60 годин на вивчення основ педагогіки, а наприкінці - залік, і це дозволяє вам правильно планувати свій час.

Освітній процес – це «життя» університету, поєднання навчання, виховання та наукової роботи, де студенти й викладачі взаємодіють для досягнення спільної мети - перетворення здобувача на фахівця.

Приклад: Це не лише пари в аудиторіях, а й ваші педагогічні практики, воркшопи, виконання творчих проєктів та навіть підготовка до виступів на конференціях.

Освітня програма – це детальний «маршрут» вашого навчання на 4 роки, де прописано, які саме компетентності ви отримаєте, які предмети вивчатимете та ким зможете працювати після випуску.

Приклад: Якщо ви відкриєте освітню програму «Початкова освіта», то побачите там перелік усіх дисциплін - від «Вступу до спеціальності» до «Методик навчання», які крок за кроком формують вас як педагога.

Положення про організацію освітнього процесу – це головна «конституція» університету, яка визначає правила гри для всіх: як виставляються оцінки, як проходить сесія, як можна перескласти іспит або отримати академічну відпустку.

Приклад: Якщо у вас виникло запитання, чи мають право викладачі проводити перевірку знань у певному форматі, ви відкриваєте цей документ і знаходите там чіткі правила, що захищають ваші права як студента.

План заняття

Розгляд теоретичних питань

1. Структура освітнього процесу в НДУ ім. М. Гоголя.
2. Особливості підготовки майбутнього вчителя початкових класів у межах освітньої програми.
3. Компетентнісний підхід як основа сучасної підготовки педагога.
4. Види освітніх компонентів: обов'язкові й вибіркові.
5. Практична підготовка у структурі освітнього процесу.
6. Академічна мобільність та академічна доброчесність.
7. Роль студентів у формуванні власної освітньої траєкторії.

Виконання практичних завдань

Виконуючи завдання, зверніть увагу на можливості, які відкриває перед вами освітня програма. Спробуйте осмислити власну роль у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії та відповідально підійти до планування свого навчання.

1. Опрацювати *Положення про організацію освітнього процесу в НДУ ім. М. Гоголя* https://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/2025%20Polozennia_pro_org_osv_process_11.pdf - головний документ, який допоможе вам зрозуміти як саме відбувається навчання в університеті, які ваші права, можливості й обов'язки. Після опрацювання знайдіть відповіді на такі питання:

- Як організований освітній процес в університеті - які його форми, етапи та структура.

- Які права та обов'язки має студент під час навчання.

- Як проводяться заняття (лекції, практичні, лабораторні, семінари тощо).

- Як оцінюються результати навчання - система оцінювання, види контролю.

- Умови переведення, відрахування, поновлення та академічної відпустки.

- Чи було для вас корисне опрацювання Положення про організацію освітнього процесу в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя? Чим саме?

2. У групах скласти схему «Структура освітнього процесу: що формує компетентного педагога».

3. Міні-есе: «Які можливості для мого професійного розвитку дає ОПП АЗ Початкова освіта в НДУ?».

4. Обговорити роль педагогічної практики у професійній підготовці.

5. Відвідати музейний комплекс Ніжинського державного університету імені

Миколи Гоголя, адже це є потужним інструментом формування професійної ідентичності. Запитання для обговорення після екскурсії:

- ♦ *Які факти з історії Гімназії вищих наук (попередниці нашого університету) вразили вас найбільше? Як ви вважаєте, чи впливає славетне минуле закладу на статус сучасного вчителя-випускника НДУ?*

- ♦ *У музеї представлені персоналії видатних особистостей. Чию життєву чи професійну історію ви хотіли б розповісти своїм майбутнім учням як приклад успіху?*

- ♦ *Порівняйте умови навчання студентів XIX століття та сучасних здобувачів освіти. Що змінилося кардинально, а які цінності залишилися незмінними?*

- ♦ *Виберіть один предмет або картину з музейної колекції (наприклад, у Музеї рідкісної книги чи Картинній галереї). Сформулюйте 2-3 речення, якими б ви зацікавили учнів 1-2 класу цим об'єктом під час уроку «Я досліджую світ».*

- ♦ *На основі почутого в музеї складіть коротку розповідь (storytelling) для молодших школярів про одну з легенд нашого університету чи міста.*

- ♦ *Зробіть фото одного об'єкта в музеї, який, на вашу думку, символізує «Мудрість» або «Освіту», і підготуйте короткий пост для соцмереж про те, чому вчителю важливо знати історію свого Альма-матер.*

- ♦ *Чи відчули ви себе частиною великої «Гоголівської родини» після ознайомлення з історією університету? Що для вас тепер означає фраза «Я навчаюся в НДУ»?*

- ♦ *Запропонуйте ідею для короткої виховної години в початковій школі на тему «Мій край - моя гордість», використовуючи матеріали музейного комплексу НДУ.*

- ♦ *Оберіть одне найважливіше слово-враження від музею і промовте його перед групою, використовуючи вашу попередню вправу: зробити акцентну паузу перед цим словом. Приклад: «Історія нашого університету – це передусім ... люди».*

Міні-тренінг: «Моя освітня траєкторія»

Мета: навчитися проектувати власний шлях професійного розвитку.

Хід: студенти отримують перелік можливостей (обов'язкові дисципліни, вибіркові курси, практика, наукова діяльність, гуртки, мобільність) і складають індивідуальний план «Моє зростання як педагога у НДУ». Потім відбувається обговорення у малих групах.

Міні-тренінг: «Моя освітня карта»

Мета: усвідомити власний шлях професійного становлення у стінах університету.

Хід: кожен студент отримує аркуш і малює «карту підготовки вчителя початкової школи» - на старті позначає себе як першокурсника, а на фініші - образ майбутнього вчителя. На «шляху» студенти позначають ключові етапи (лекції, семінари, практики, наукову діяльність, вибіркові дисципліни, самовиховання).

Потім у парах або малих групах обговорюють, які етапи вони вважають найважливішими для свого професійного становлення.

Рекомендована література

1. Блануца А.В. Ніжинська гімназія вищих наук Князя Безбородька. Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2010. 728 с.:
2. Освітньо-професійна програма «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти https://drive.google.com/drive/folders/1qRvEXOTiNOcrmVGpc2jYiHjCbr_gMdlI
3. Положення про організацію освітнього процесу в НДУ ім. М. Гоголя https://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/2025%20Polozennia_pro_org_osv_proce_ss_11.pdf
4. Реєстр вибірових дисциплін <https://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/reestr-vybyrkovyh-dyscyplin/bakalavr-2025>

Завдання для самоконтролю

1. Що є основою сучасної підготовки педагога в НДУ ім. М. Гоголя, спрямованою на формування здатності застосовувати знання та вміння у практичних ситуаціях?
  - А) Знанневий підхід
  - Б) Компетентнісний підхід
  - В) Авторитарний підхід
  - Г) Традиційний підхід
2. Яка частина освітньої програми дозволяє студенту самостійно обирати дисципліни, формуючи власну індивідуальну освітню траєкторію?
  - А) Обов'язкові компоненти (цикл загальної підготовки)
  - Б) Державна атестація
  - В) Вибіркові освітні компоненти
  - Г) Навчальні практики
3. Дотримання сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання (посилання на джерела, самостійність виконання завдань), – це:
  - А) Академічна свобода
  - Б) Академічна мобільність
  - В) Академічна доброчесність
  - Г) Академічна автономія
4. Яка складова підготовки майбутнього вчителя в університеті забезпечує безпосереднє оволодіння професійними вміннями в умовах реального класу?
  - А) Лекційні заняття
  - Б) Робота в бібліотеці
  - В) Практична підготовка (навчальні та виробничі практики)
  - Г) Підготовка до семінарів
5. Встановіть відповідність між поняттям та його змістом у контексті навчання в університеті:

Поняття	Зміст
1. Освітня програма	А) Персональний шлях студента до отримання знань через вибір дисциплін
2. Академічна мобільність	Б) Програма конкретного предмета з планом занять та критеріями оцінювання
3. Освітня траєкторія	В) Система освітніх компонентів, що веде до здобуття кваліфікації вчителя
4. Силабус дисципліни	Г) Можливість навчатися в іншому закладі вищої освіти або за кордоном

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Самостійна і науково-дослідна робота студентів в системі професійної підготовки. Академічна доброчесність

Мета заняття: запрошую вас зрозуміти значення самостійної та науково-дослідної роботи у вашому становленні як педагога. Ви навчитеся дотримуватися принципів академічної доброчесності та відповідально ставитися до власного навчання.

Ключові слова:

Академічна доброчесність – це набір чесних правил, за якими живе університет: ви самостійно виконуєте завдання, завжди вказуєте авторів ідей, якими користуєтеся, та не обманюєте під час іспитів.

Приклад: Під час написання реферату ви не просто копіюєте текст із інтернету, а переказуєте думки автора своїми словами та обов'язково ставите посилання на його працю, поважаючи чужу інтелектуальну власність.

Академічна культура – це особлива атмосфера та традиції університету, що включають взаємну повагу між студентами й викладачами, прагнення до знань, етику спілкування та професійний етикет.

Приклад: Це коли ви звертаєтесь до викладача на «Ви» та за іменем по батькові, вчасно приходите на пари, берете участь у наукових дискусіях та підтримуєте імідж свого факультету.

Конспект – це стислий, але змістовний письмовий виклад основних ідей лекції, статті чи книги. Він допомагає краще запам'ятати матеріал.

Приклад: Замість того, щоб переписувати весь розділ підручника, ви записуєте лише визначення термінів (наприклад, що таке «компетентність») та ключові тези викладача, використовуючи скорочення (наприклад, «НУШ» замість «Нова українська школа»).

Культура навчальної праці – це вміння студента правильно організувати свій робочий простір, час та зусилля, щоб навчання було не «каторгою», а ефективним та приємним процесом.

Приклад: Студент не просто читає підручник, а створює яскраві конспекти-схеми, вимикає сповіщення на телефоні під час роботи та чергує інтенсивне навчання з короткими перервами для відпочинку.

Науково-дослідна діяльність – це ваш шлях «маленького вченого», де ви не просто вивчаєте готові факти, а намагаєтесь самостійно знайти відповідь на складні педагогічні питання через експерименти чи опитування.

Приклад: Студентка вирішує дослідити, які ігри найкраще допомагають першокласникам запам'ятовувати букви, і проводить невелике спостереження під час практики, щоб потім описати результати у своїй першій науковій статті.

Плагіат – це «крадіжка» чужих думок, текстів чи результатів роботи, коли ви видаєте їх за власні без вказівки справжнього автора.

Приклад: Якщо студент здав курсову роботу, просто скачавши її з мережі та підписавши своїм прізвищем – це плагіат, який перекреслює його авторитет як майбутнього фахівця.

План – це основа майбутнього тексту або виступу; короткий перелік ключових питань або тем, розміщених у логічній послідовності.

Приклад: План до реферату про В. Сухомлинського може виглядати так: 1. Вступ. 2. Біографія педагога. 3. Ключові ідеї гуманної педагогіки. 4. Практичне застосування його ідей сьогодні. 5. Висновки.

Планування – це ваша стратегія успіху, вміння заздалегідь розподіляти завдання за часом та пріоритетами, щоб встигнути і підготуватися до сесії, і відпочити.

Приклад: Ви ведете планер (паперовий або в телефоні), куди записуєте дати всіх дедлайнів по модулях, завдяки чому не робите все в останню ніч, а спокійно рухаєтеся до мети.

Реферат – це аналітична компілятивна робота, що являє собою цілісний огляд літератури з певної теми, не просто механічне поєднання частин різних текстів, а творчий збір, систематизація та узагальнення думок багатьох авторів для розкриття теми з різних боків.

Приклад: У рефераті на тему «Емоційний інтелект вчителя» ви не пишете про свої емоції, а аналізуєте, як психологи (наприклад, Гоулман) та педагогічні дослідження визначають роль емоційного інтелекту для успішної роботи в школі.

Рецензія – це ваш критичний відгук, аналіз та оцінка наукової роботи (реферату, статті) іншого автора. Вона містить як похвалу, так і зауваження.

Приклад: Ви пишете рецензію на реферат однокласника. Ви зазначаєте, що тема розкрита повністю (позитив), але список джерел оформлений не за стандартом (недолік), і рекомендуєте оцінити роботу як «добре».

Самоосвіта – це навчання за власною ініціативою поза межами університетської програми, коли ви вивчаєте те, що вам особисто цікаво для професійного зростання.

Приклад: Ви захоплюєтеся методикою Монтесорі, тому у вільний час дивитися вебінари або читаете книги на цю тему, хоча цього предмету ще немає у вашому розкладі.

Самостійна робота – це частина вашого навчання, яку ви виконуєте без прямої участі викладача: пошук інформації, підготовка проєктів, розв'язання задач або читання додаткових книг.

Приклад: Отримавши тему для практичного заняття, ви самостійно йдете в бібліотеку або на перевірені освітні сайти, щоб знайти цікаві факти, яких не було в лекції, і здивувати групу своїми знаннями.

Тези – це коротко сформульовані основні ідеї, положення чи висновки доповіді або статті. Кожна теза – це закінчена думка.

Приклад: Доповідь на тему «Педагогіка партнерства» може мати таку тезу: «Партнерство в НУШ передбачає відмову від авторитарного стилю спілкування та перехід до діалогу між вчителем, учнем і батьками».

План заняття

Розгляд теоретичних питань

1. Самостійна робота студентів: поняття, види та значення для професійної підготовки.
2. Організація самостійної роботи у НДУ ім. М. Гоголя: вимоги, приклади завдань, контроль.
3. Науково-дослідна робота як складова підготовки вчителя початкових класів.
4. Роль наукових гуртків, конференцій, конкурсів студентських робіт у формуванні компетентностей.
5. Академічна доброчесність: принципи, норми, міжнародний та український контекст.
6. Види порушень академічної доброчесності (плагіат, списування, фабрикація, фальсифікація, самоцитування тощо).
7. Відповідальність за порушення академічної доброчесності та шляхи їх попередження.

Виконання практичних завдань

Працюючи над завданнями, дотримуйтеся принципів академічної доброчесності. Намагайтеся самостійно мислити, аналізувати та робити висновки. Це важливий крок до формування вас як відповідального й свідомого педагога.

1. Ознайомитися з витягами з Закону України «Про освіту» (стаття 42. Академічна доброчесність) та обговорити, які права і обов'язки має студент.
2. У парах скласти «пам'ятку студента» про правила академічної доброчесності.
3. Проаналізувати кілька прикладів ситуацій (кейси):
  - студент написав курсову, використавши чужі джерела без посилань;
  - студентка зізнається, що купила готову роботу;
  - група під час практики переписала щоденники один в одного.Визначити: чи є це порушенням доброчесності, які можуть бути наслідки та як уникнути таких випадків.
4. Скласти особистий план самостійної роботи з одного предмета (наприклад, «Освітні тренди»): що робити щотижня, які джерела використовувати, як перевіряти власні знання.
5. Міні-есе: «Чому для мене важливо дотримуватися академічної доброчесності?».

6. Відвідати бібліотеку університету:

- ♦ *Поспілкуватись з фахівцями і навчитися працювати з електронним каталогом та інституційним репозитарієм НДУ імені Миколи Гоголя.*
- ♦ *Знайти в базі даних бібліотеки одну статтю викладача нашої кафедри та одну дисертацію (або автореферат) за напрямом «Початкова освіта». Зрозуміти різницю між видами наукових праць.*
- ♦ *Обрати будь-який підручник з педагогіки з полиці. Знайти у ньому цікаву думку та оформити її двома способами для відпрацювання техніки правильного запозичення ідей.*
  - *Як пряму цитату (з лапками).*
  - *Як парафраз (переказ власними словами з посиланням на автора).*
- ♦ *Використовуючи ДСТУ оформити бібліографічний опис двох різних джерел, знайдених у залі: книги одного автора та статті з журналу Початкова школа.*
- ♦ *Продовжіть речення: «Сьогодні в бібліотеці я зрозумів(-ла), що наукова робота починається з ... наприклад, уваги до деталей».*

7. Виконати практичні завдання для формування академічних умінь

• **Складання плану**

Прочитати статтю Євтух М. Б. Особливості підготовки сучасного вчителя Нової української школи (передумови стандартизації). *Підготовка фахівців у системі професійної освіти.* № 13 (169) С.78-82 https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/726114/1/%D0%84%D0%B2%D1%82%D1%83%D1%85%20%D0%9C.%D0%91.%20visnik_block_%2313_169_176str_40ekz-1-78-82.pdf та скласти:

- а) простий план (у вигляді пунктів),
- б) розгорнутий план (із підпунктами та уточненнями).

• **Конспектування**

Зробити конспект, використовуючи аббревіатури, схеми, таблиці. Які методи скорочення та позначень допомагають найкраще.

• **Тезування**

Виділити головні ідеї та сформулювати 7-10 тез.

• **Рецензування**

Скласти рецензію, яка містить:
оцінку актуальності теми;
позитивні сторони роботи;
недоліки;
загальний висновок.

• **Написання та оформлення реферату**

Вибрати одну із запропонованих тем, або запропонувати свою тему:

- *Гуманістична спрямованість особистості вчителя як основа педагогічної майстерності.*
- *Педагогіка партнерства: нова роль учителя, учнів та батьків в умовах НУШ.*

- Емоційний інтелект учителя початкових класів: чому це важливо для сучасної школи?
- Цифрова компетентність сучасного педагога: інструменти та виклики.
- Інклюзивна освіта: готовність вчителя до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.
- Імідж і професійна етика вчителя початкової школи в цифровому просторі (соціальні мережі).
- Академічна доброчесність як фундамент професійної підготовки майбутнього вчителя.
- Самоосвіта та самовиховання - шлях до професійного успіху педагога.
- Педагогічна техніка вчителя: мистецтво володіння голосом, мімікою та жестами.
- Роль вчителя початкових класів у формуванні національної ідентичності школярів.
- Тайм-менеджмент у діяльності педагога: як запобігти професійному вигоранню.
- Інноваційні ролі вчителя: фасилітатор, тьютор, ментор, коуч.
- Культура мовлення вчителя як зразок для наслідування учнями початкової школи.
- Стресостійкість і методи психологічної саморегуляції в професії вчителя.
- Вимоги до особистості вчителя початкових класів у спадщині видатних педагогів (за вибором: В. Сухомлинського, К. Ушинського чи С. Русової).

- Скласти план майбутнього реферату.
- Підібрати 3-4 джерела, оформити бібліографічний список (за стандартами).
- Написати фрагмент реферату (вступ або один із розділів).
- Презентувати свою роботу перед групою (3-4 хвилини), використовуючи план та тези.

Алгоритми для студентів

Як скласти план тексту

Уважно прочитай текст (бажано двічі).

Виділи головні частини (вступ, основна думка, висновки).

Склади логічну послідовність пунктів (короткі речення або ключові слова).

Для розгорнутого плану розбий кожний пункт на підпункти.

Як правильно конспектувати

Читай/слухай і одразу записуй головне.

Використовуй скорочення та умовні позначення.

Записуй ключові слова, формули, цитати.

Використовуй абзаци, списки, схеми.

Як зробити тези

Визнач тему та основну думку тексту.

Стисни зміст до кількох головних положень.

Формулой у стверджувальній формі (коротко, чітко).
Записуй без другорядних деталей, але збережи логіку.

Як рецензувати текст

Ознайомся з роботою (уважно прочитай).
Визнач: актуальність і відповідність темі.
Оціни: структура, логіка, мова.
Знайди сильні сторони.
Вкажи недоліки та що можна покращити.
Зроби висновок (загальна оцінка).

Як написати й оформити реферат

Обери тему (узгодь із викладачем).
Склади план.
Підбери джерела (книги, статті, законодавчі акти).
Напиши вступ (актуальність, мета, завдання).
Виклади основний зміст за планом.
Напиши висновки (що вдалося з'ясувати).
Оформи список використаних джерел.
Перевір оформлення (шрифт, відступи, нумерація, посилання).
Підготуй коротку презентацію для захисту (3-4 хвилини).

7. Уявіть, що ви вже вчитель, і ваш учень запитує: «А чому я не можу просто скопіювати це з інтернету?». Щоб мати впевнену відповідь, пройдіть шлях «амбасадора доброчесності», долучіться до челенджу «Ваш старт у професію чесного вчителя», самостійно опрацюйте модулі курсу «Академічна доброчесність» на платформі EdEra та Prometheus. **Додаток Г.**

Міні-тренінг: «Чесність – мій освітній вибір»

Мета: сформувані усвідомлене ставлення студентів до дотримання академічної доброчесності.

Хід:

Викладач пропонує студентам картки із суперечливими висловами:

- Якщо робота куплена, але якісна – це не проблема
- У групі легше списати, ніж працювати самому
- Плагіат – це дрібниця, бо ніхто не перевіряє
- Штучний інтелект написав за мене есе – це моя робота, бо я правильно сформулював запит
- Якщо викладач дає застарілий матеріал, студент має моральне право списати, щоб не витратити час на непотрібне
- Допомогти другу списати на іспиті – це прояв справжньої студентської солідарності та дружби, а не порушення правил
- Використати власну стару курсову роботу для нового предмета – це не плагіат, а раціональний розподіл власних зусиль
- Оцінка в дипломі важливіша за реальні знання, бо роботодавець спочатку дивиться на колір диплома, а не в голову

- Якщо в інтернеті текст лежить у вільному доступі й без імені автора, його можна вільно копіювати у свою роботу без посилань

- Бути добросовісним у навчанні варто лише тоді, коли всі інші навколо теж не списують

- Вчителю початкових класів не обов'язково знати теорію на «відмінно», головне - просто любити дітей»

- Списування – це корисна навичка, яка вчить викручуватися зі складних ситуацій, що знадобиться у майбутньому дорослому житті

- Якщо я перефразував чужий текст своїми словами, то вказувати автора ідеї вже не обов'язково - тепер це мій текст

Студенти розташовуються у різні куточки аудиторії залежно від категорії: «Категорично не згоден», «Можна посперечатися» та «Цілком погоджуюсь».

Ця вправа чудово стимулює критичне мислення та допомагає першокурсникам усвідомити цінність академічної добросовісності через дискусію.

Рекомендована література:

1. Основи наукових досліджень та академічного письма: методичні вказівки до організації самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014.021 Середня освіта (Англійська мова і зарубіжна література) / Укладач: проф. І.І.Розман. Мукачево: МДУ, 2025. 22 с.

2. Сопова Д. Академічна добросовісність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. Неперервна професійна освіта: Теорія і практика (Серія: Педагогічні науки) випуск № 3-4 (56-57), 2018. С. 52-56

3. Харченко І.І. Самостійна робота студентів як засіб формування культури професійної комунікації фахівців. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020 р., № 68, Т. 2. С.216-219

Завдання для самоконтролю

1. Яка форма навчальної діяльності є основною для засвоєння студентом знань у позааудиторний час та вимагає навичок самоорганізації й пошуку інформації?

- А) Лекційне заняття
- Б) Педагогічна практика
- В) Самостійна робота студентів
- Г) Групова консультація

2. Оприлюднення (частково або повністю) чужих результатів дослідження як власних без посилання на справжнього автора – це:

- А) Фабрикація
- Б) Плагіат
- В) Фальсифікація
- Г) Самоцититування

3. Який вид науково-дослідної роботи студентів передбачає участь у поглибленому вивченні певної проблеми під керівництвом викладача разом із групою однодумців?

- А) Написання тез до конференції
- Б) Робота в науковому гуртку чи проблемній групі
- В) Підготовка до семінарського засідання
- Г) Опрацювання підручника в бібліотеці

4. Що є головним етичним наслідком порушення академічної доброчесності для майбутнього вчителя?

- А) Отримання низької оцінки
- Б) Втрата довіри та професійної репутації як «агента змін» у НУШ
- В) Необхідність перездачі заліку
- Г) Зменшення розміру стипендії

5. Встановіть відповідність між видом порушення академічної доброчесності та його суттю:

Вид порушення	Суть порушення
1. Фабрикація	А) Навмисна зміна чи підробка результатів уже наявного дослідження
2. Списування	Б) Повторна публікація своїх же результатів без посилання на першоджерело
3. Фальсифікація	В) Вигадування даних або фактів, яких не існує насправді
4. Самоплагіат	Г) Використання зовнішніх джерел інформації під час контролю без дозволу

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

Тайм-менеджмент студента першокурсника: ефективна організація навчальної та особистої діяльності

Мета заняття: пропоную вам навчитися ефективно організовувати свій час, поєднувати навчання та відпочинок і досягати поставлених цілей. Ви зможете сформулювати навички тайм-менеджменту, які стануть основою вашої успішної студентської та професійної діяльності.

Ключові слова:

Баланс навчання й відпочинку – це стан, коли ви ефективно працюєте, але при цьому залишаєте достатньо часу для сну, хобі та спілкування, щоб не допустити вигорання.

Приклад: Ви знаєте, що після інтенсивної підготовки до сесії вам обов'язково потрібен цілий день без підручників і комп'ютера, щоб відновити сили та емоційну рівновагу.

Дедлайн – це «червона лінія», граничний термін, до якого потрібно здати роботу або виконати завдання.

Приклад: Якщо викладач сказав здати статтю до 20 жовтня, то 20 жовтня о 23:59 – це ваш дедлайн. Після цього часу робота може бути не прийнята або оцінена нижче.

Планування – це створення вашої особистої «карти успіху» на день, тиждень або місяць, де ви заздалегідь бачите всі завдання та кроки для їх виконання.

Приклад: У неділю ввечері ви записуєте в планер усі ключові події наступного тижня: від консультації з викладачем до зустрічі з друзями, щоб нічого не забути.

Пріоритети – це вміння відрізнити «термінове й важливе» від «другорядного» та обирати для виконання насамперед ті справи, які найбільше наближають вас до мети.

Приклад: Ви обираєте спочатку підготувати виступ на практичне заняття, що відбудеться завтра, а вже потім — переглянути новий серіал, бо навчання зараз є важливішим пріоритетом.

Прокрастинація – це схильність відкладати важливі справи «на потім», замінюючи їх приємними, але малокорисними заняттями (іграми, прибиранням, соцмережами).

Приклад: Вам потрібно написати тези виступу, але ви раптом вирішуєте, що саме зараз ідеальний час, щоб навести лад у шафі або вдесьте перевірити повідомлення в телеграмі.

Самодисципліна – це ваша внутрішня сила волі, здатність дотримуватися обраного плану та виконувати обіцянки, дані самому собі, навіть коли лінь або зникло натхнення.

Приклад: Ви вирішили щоранку вивчати 5 нових професійних термінів і продовжуєте це робити навіть у дощовий понеділок, коли дуже хочеться поспати довше.

Тайм-менеджмент – це ваше вміння «приручити» час; набір технік, які допомагають розподіляти години дня так, щоб встигати виконувати важливі справи без паніки та перевтоми.

Приклад: Замість того, щоб весь вечір гортати стрічку соцмереж, ви виділяєте чіткі 45 хвилин на підготовку до семінару, а потім 15 хвилин - на повний відпочинок.

Ціль – це ваш чіткий орієнтир; те, чого ви хочете досягти в результаті своїх зусиль у навчанні чи професії.

Приклад: Ваша ціль на цей семестр - не просто отримати залік зі «Вступу до спеціальності», а навчитися впевнено виступати перед аудиторією.

План заняття

Розгляд теоретичних питань

1. Чому для студента першого курсу важливо вміти керувати власним часом?
2. Основні принципи тайм-менеджменту (планування, SMART-цілі, пріоритети).
3. Методи організації часу: «Матриця Ейзенхауера», правило 80/20, техніка «Pomodoro».
4. Поєднання навчальної діяльності, відпочинку та особистих інтересів.
5. Прокрастинація: причини та способи подолання.
6. Використання цифрових інструментів для планування (онлайн-календарі, трекери завдань, додатки).
7. Тайм-менеджмент і самоменеджмент як основа майбутньої професійної діяльності педагога.

Виконання практичних завдань

Виконуючи практичні завдання, спробуйте чесно проаналізувати, як ви використовуєте свій час. Експериментуйте з різними техніками планування та оберіть ті, що найбільше підходять саме вам. Формування навичок тайм-менеджменту стане важливою інвестицією у ваш успіх.

1. Скласти особистий розклад дня студента-першокурсника з урахуванням навчання, відпочинку та самостійної роботи.
2. Виконати вправу «Матриця Ейзенхауера»: розподілити список із 10 завдань (навчальних і побутових) за важливістю й терміновістю.
3. У групах розробити «пам'ятку першокурсника»: як уникнути прокрастинації та правильно розподіляти навантаження.
4. Визначити свої три основні довгострокові цілі на перший рік навчання і прописати кроки для їх досягнення.

5. Міні-есе: «Мій ідеальний день студента».

6. В групах створити коротку чек-лист-пам'ятку для студентів («10 правил тайм-менеджменту першокурсника»), яку можна було б роздати чи використати як додатковий матеріал.

Міні-тренінг: «24 години»

Мета: усвідомити, як витрачається особистий час і як його оптимізувати.

Хід:

Кожному студенту дається аркуш із намальованим колом (24 години).

Додаток Е.

Потрібно зафарбувати, скільки часу займають сон, навчання, дорога, соц-мережі, друзі, хобі, відпочинок.

Потім група обговорює: чи є баланс? де можна «зеконотити» час? які звички заважають ефективності?

Завершення: формування колективного списку лайфхаків «Як першокурснику знайти час на все».

Рекомендована література:

1. Лялюк О., Лялюк А., Поліщук О. Використання студентами методів тайм-менеджменту під час самостійного навчання в університеті. Педагогіка безпеки. Том 5, 2020, № 1. С. 18-25

2. Маруховська-Картунова О.О. Тайм-менеджмент: сутність, багатоманітність визначень та основні типи. Scientific Journal Virtus, May # 14, 2017 С. 87-90

3. Могилевська О.Ю., Павловський С.А., Поворозник М.Ю., Парій Л.В., Ребрина А.М., Наголюк О.Є., Братух В.В.. «Тайм-менеджмент: навчальний посібник». 2025. 242 с.

4. Тайм-менеджмент: навч. посіб. для закладів вищ. освіти / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Н. М. Малярчук. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2024. 175 с.

5. Тер-Ованесян В.Г. Педагогічна технологія тайм-менеджменту для розвитку самоорганізації студентів ЗВО. *Теорія і методика професійної освіти*. Випуск 67. Том 2. 2024. С 190-195

Завдання для самоконтролю

1. Який метод тайм-менеджменту передбачає розподіл усіх справ за критеріями «важливо» та «терміново»?

- А) Техніка «Pomodoro»
- Б) Правило 80/20 (Принцип Парето)
- В) Матриця Ейзенхауера
- Г) SMART-планування

2. Схильність до постійного відкладання важливих справ на потім, що призводить до стресу та зниження успішності, — це:

- А) Рефлексія
- Б) Прокрастинація

- В) Фасилітація
- Г) Делегування

3. Техніка «Pomodoro» (Помодоро) базується на такому принципі організації роботи:

- А) Виконання найважливого завдання на початку дня
- Б) Розподіл 20% зусиль для отримання 80% результату
- В) Чергування коротких періодів інтенсивної роботи (зазвичай 25 хв) з перервами (5 хв)
- Г) Використання виключно електронних трекерів завдань

4. Виберіть правильну розшифровку характеристики «S» у системі постановки цілей SMART:

- А) Specific (конкретна)
- Б) Social (соціальна)
- В) Simple (проста)
- Г) Standard (стандартна)

5. Встановіть відповідність між методом керування часом та його основною ідеєю:

Метод / Техніка	Основна ідея
1. Принцип Парето	А) Формулювання цілей, що є вимірюваними та обмеженими в часі
2. Метод «з'їсти жабу»	Б) Використання Google-календаря або трекерів для візуалізації розкладу
3. SMART-технологія	В) 20% зусиль дають 80% результату; фокус на головному
4. Цифрове планування	Г) Виконання найнепріємнішого або найскладнішого завдання першим

Критерії оцінювання роботи здобувачів на практичному занятті

Оцінювання здійснюється за накопичувальною системою. За кожне практичне заняття студент може отримати максимум 5 балів. Максимальна оцінка за заняття складається з: **2 бали** за теоретичну підготовку та виступ, **2 бали** за практичну роботу на заняття, **1 бал** за творче завдання і саморефлексію.

Бали	Характеристика відповіді та роботи студента на практичному занятті
5 балів	Здобувач/здобувачка демонструє глибоке розуміння теоретичних питань, виділяє головні тези (виступ до 5-7 хв). Активно бере участь у дискусіях та аналізі реальних ситуацій. Роботи виконані ґрунтовно. Проявляє креативність у творчих завданнях та здатність до саморефлексії.
4 бали	Здобувач/здобувачка добре володіє матеріалом, але може мати незначні труднощі з виділенням ключових тез. Бере активну участь у груповій роботі та вправах тренінгу. Практичні завдання та кейси розв'язані правильно, проте відповідям може бракувати глибини аналізу «очима дитини» чи аргументації власної позиції.
3 бали	Здобувач/здобувачка демонструє репродуктивний рівень знань (просте відтворення тексту посібника). Пасивно бере участь у дискусіях та тренінгах. Завдання виконані поверхово. Студент/студентка відчуває труднощі при спробі пов'язати теорію з практикою НУШ.
2 бали	Здобувач/здобувачка має фрагментарні знання, не може виділити головні думки. Відмовляється від участі в рольових іграх або групових завданнях. Практичні роботи не виконані або містять грубі помилки в розумінні базових понять.
1 бал	Повна відсутність знань з теми. Здобувач/здобувачка не готові до заняття, не опрацювали матеріали посібника та нормативні акти. Повна відсутність активності та зацікавленості в освітньому процесі.

Додаткові параметри, що враховуються при оцінюванні:

Академічна добросовісність: Самостійність виконання завдань (міні-есе, плани, схеми).

Комунікативна культура: Повага до думки інших у малих групах, прояв емпатії та педагогічного такту під час рольових ігор.

Систематичність: Виконання завдань згідно з планом заняття та готовність аналізувати власні помилки.

Методичні вказівки до виконання підсумкового творчого проєкту (ІНЗ)

Для успішного виконання підсумкового творчого проєкту важливо, щоб він став не просто формальним звітом, а вашим першим професійним маніфестом. Обираючи **одну** із запропонованих тем, орієнтуйтеся на той аспект педагогічної діяльності, який резонує з вашими внутрішніми цінностями - чи то цифрові інновації, чи глибока психологія спілкування.

Під час роботи не обмежуйтеся лише теоретичним описом: додайте власні роздуми, змодельуйте практичні ситуації або створіть авторські дидактичні матеріали (ігри, карти, схеми). Пам'ятайте, що якісний проєкт поєднує в собі академічну грамотність (логічність викладу, правильність цитувань) із творчою індивідуальністю, демонструючи вашу готовність бути не просто транслятором знань, а архітектором освітнього простору Нової української школи.

1. Портфоліо майбутнього вчителя початкових класів

Мета: формування у студентів усвідомлення власного професійного шляху, розвиток мотивації до педагогічної діяльності, самопізнання та рефлексії.

Форма: індивідуальний проєкт

Структура портфоліо

Титульна сторінка (ПІБ, група, навчальний рік, назва проєкту)

Мотиваційний розділ

Есе «Чому я обрала професію вчителя початкових класів».

Цитата або афоризм, який відображає ваше педагогічне кредо.

Рефлексія на тему «Яким я бачу сучасного вчителя початкових класів»

Мій професійний портрет

Самодіагностика (тест, таблиця чи схема) професійно важливих якостей.

Аналіз сильних і слабких сторін (SWOT-аналіз).

План особистісно-професійного самовиховання

Конкретні кроки на перший рік навчання.

Засоби саморозвитку (читання, тренінги, волонтерство тощо).

Рефлексивний розділ

Що я зрозумів(ла) після вивчення навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності»?

Фото, малюнки, власні творчі роботи з навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності».

Фото та опис участі у навчально-професійних подіях.

Етапи виконання

Обдумування структури портфоліо.

Збір і оформлення матеріалів упродовж курсу.

Підсумкова презентація (усно або у вигляді виставки/електронного портфоліо).

Критерії оцінювання (макс. 10 балів)

Критерій	Бали
Змістова повнота (усі структурні елементи)	2
Глибина самоаналізу, рефлексивність	2
Креативність оформлення, індивідуальний стиль	2
Логічність і культура мовлення	2
Акуратність, естетика, дотримання академічної доброчесності	2

2. Мінідослідження «Професійний портрет учителя початкових класів НУШ»

Мета: розвинути у студентів навички дослідження, аналізу й узагальнення інформації про сучасного вчителя початкової школи.

Форма: опитування або інтерв'ю з учителем школи

Зміст: визначення рис, що допомагають учителю бути успішним у сучасній школі; зіставлення з власними очікуваннями.

Структура роботи

Вступ

Мета і завдання дослідження.

Коротке обґрунтування актуальності теми.

Методика проведення

Кого та як опитували (інтерв'ю, анкетування, спостереження).

Приклади питань або ситуацій для аналізу.

Результати

Стислий виклад відповідей або спостережень.

Таблиця/діаграма (за бажанням).

Аналіз і висновки

Які якості найважливіші для вчителя НУШ.

Які з них вже властиві студенту, а над чим треба працювати.

Додатки

Текст інтерв'ю, фото учителя (за згодою), фрагменти анкет тощо.

Етапи виконання

Підготовка питань для дослідження.

Збір даних (інтерв'ю або опитування вчителя початкових класів).

Аналіз інформації та підготовка підсумкового звіту.

Презентація результатів (усна або у вигляді постера/слайдів).

Критерії оцінювання (макс. 10 балів)

Критерій	Бали
Логічність побудови, відповідність структурі	2
Якість проведеного дослідження, коректність інструментів	2
Аналітичність висновків, здатність до узагальнення	2
Оригінальність подання матеріалу	2
Грамотність і академічна доброчесність	2

3. Кодекс честі студента-майбутнього вчителя

Мета: формування усвідомленої професійної етики, відповідального ставлення до навчання й академічної доброчесності.

Форма виконання: Індивідуальна творча робота у формі: есе, візуального колажу або постера, відеообіцянки або маніфесту, чи «педагогічної присяги».

Змістові орієнтири

Повага до учня і людини.

Відповідальність за слово, оцінку, дію.

Академічна доброчесність і чесність у навчанні.

Толерантність, культура спілкування.

Саморозвиток і самовиховання як життєве кредо.

Етапи виконання

Ознайомлення з поняттями *етика, доброчесність, професійна культура*.

Опрацювання прикладів Кодексів честі студентів інших ЗВО.

Створення власного Кодексу.

Публічне представлення («Церемонія прийняття Кодексу честі»).

Критерії оцінювання (макс. 10 балів)

Критерій	Бали
Змістова насиченість, відображення етичних цінностей	2
Оригінальність, креативність форми	2
Мовна культура, чіткість формулювань	2
Рефлексивність, особистісна позиція	2
Презентація (виразність, переконливість, естетика)	2

ДОДАТКИ

Додаток А

Робота із Законом України «Про освіту»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Завдання 1. Загальні положення

№	Запитання	Стаття закону	Відповідь
1	Яке визначення поняття «освіта» подане в законі?		
2	Які принципи державної політики у сфері освіти закріплено в законі?		
3	Які рівні освіти передбачає система освіти України?		
4	Що включає поняття «структура освіти»?		
5	Хто є суб'єктами освітнього процесу згідно із законом?		
6	Які права мають здобувачі освіти?		
7	Які обов'язки здобувачів освіти визначає закон?		
8	Які права та обов'язки педагогічних працівників закріплені у законі?		
9	Які положення закону стосуються академічної доброчесності?		
10	Які гарантії щодо мови освіти встановлені?		
11	Що говорить закон про інклюзивне навчання та права осіб з особливими освітніми потребами?		
12	Які органи здійснюють управління освітою в Україні?		
13	Які механізми передбачені для забезпечення якості освіти?		

14 Як у законі визначається поняття «академічна свобода»?

15 Які положення закону регулюють питання фінансування освіти?

Завдання 2. Початкова освіта

№	Запитання	Стаття закону	Відповідь
16	З якого віку та скільки років триває здобуття початкової освіти?		
17	Які ключові компетентності мають формуватися у здобувачів під час навчання на рівні початкової освіти?		
18	Які права батьків щодо вибору та здобуття їхньою дитиною початкової освіти передбачені законом?		
19	Які умови для інклюзивного навчання у початковій школі гарантує закон?		
20	Які вимоги до педагогічних працівників, що працюють у початковій школі, визначено законом?		

Робота із Концепцією Нової української школи

<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

№	Запитання	Розділ	Відповідь
1	Яка головна мета Концепції Нової української школи?		
2	Які ключові проблеми сучасної освіти визначає Концепція?		
3	Які основні засади (принципи) покладено в основу Нової української школи?		
4	Що означає компетентнісний підхід у контексті Нової української школи?		
5	Які ключові компетентності має сформувати школа в учнів?		
6	Яку роль відіграє вчитель у Новій українській школі?		
7	Які зміни у професійній підготовці вчителя передбачає Концепція?		
8	Як Концепція визначає новий освітній простір школи?		
9	Яким має бути навчальне середовище НУШ?		
10	Яке місце у Концепції відведено батькам і громаді?		
11	Які підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів пропонує Концепція?		
12	Як реалізується ідея педагогіки партнерства у НУШ?		
13	Які етапи впровадження Концепції передбачено?		
14	Які очікувані результати реалізації Концепції НУШ?		
15	Які напрями подальшого розвитку освіти визначає Концепція?		

Робота із Державним стандартом початкової освіти
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text>

№	Запитання	Розділ, пункт	Відповідь
1	Які основні цінності покладено в основу Державного стандарту початкової освіти?		
2	Назвіть мету початкової освіти згідно з Державним стандартом.		
3	Які ключові компетентності визначені у Державному стандарті початкової освіти?		
4	Опишіть, які загальні уміння (уміння XXI століття) передбачені стандартом.		
5	Які результати навчання очікуються від здобувачів після завершення початкової школи?		
6	Які освітні галузі охоплює Державний стандарт початкової освіти?		
7	Які результати навчання визначено для мовно-літературної освітньої галузі?		
8	Які очікувані результати передбачені для математичної освітньої галузі?		
9	Які підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів передбачає стандарт?		
10	Які можливості для інтеграції освітніх галузей передбачає Державний стандарт початкової освіти?		

CHALLENGE: Ваш старт у професію чесного вчителя

Перший курс – це час закладати фундамент. Професія вчителя початкових класів тримається на довірі учнів, повазі батьків та власному авторитеті. Чи готові ви прийняти виклик і підтвердити свою готовність бути частиною сучасної освітньої спільноти?

Ваша мета: отримати базові знання з академічної етики та підкріпити їх офіційними сертифікатами, які стануть першими документами у вашому професійному портфоліо.

Маршрут челенджу:

Крок 1. Погляд у майбутнє (EdEra)

Навіть якщо ви лише починаєте шлях професійного становлення, погляньте на доброчесність очима вчителя. Цей курс допоможе зрозуміти, як виховувати покоління, що цінує правду.

Курс: «Академічна доброчесність для вчителів»

Ви дізнаєтесь, як пояснювати складні етичні питання дітям.

Перейти до курсу: [EdEra – Академічна доброчесність](#)

Крок 2. Правила університетської гри (Prometheus)

Станьте експертами у питаннях цитування, авторства та наукового пошуку. Будьте на крок попереду в написанні своїх перших наукових робіт.

Курс: «Академічна доброчесність для викладачів»

Хоча курс орієнтований на викладачів, він дає глибоке розуміння того, як працює сучасний університет зсередини.

Перейти до курсу: [Prometheus – Курс для викладачів](#)

Чек-лист успішного проходження:

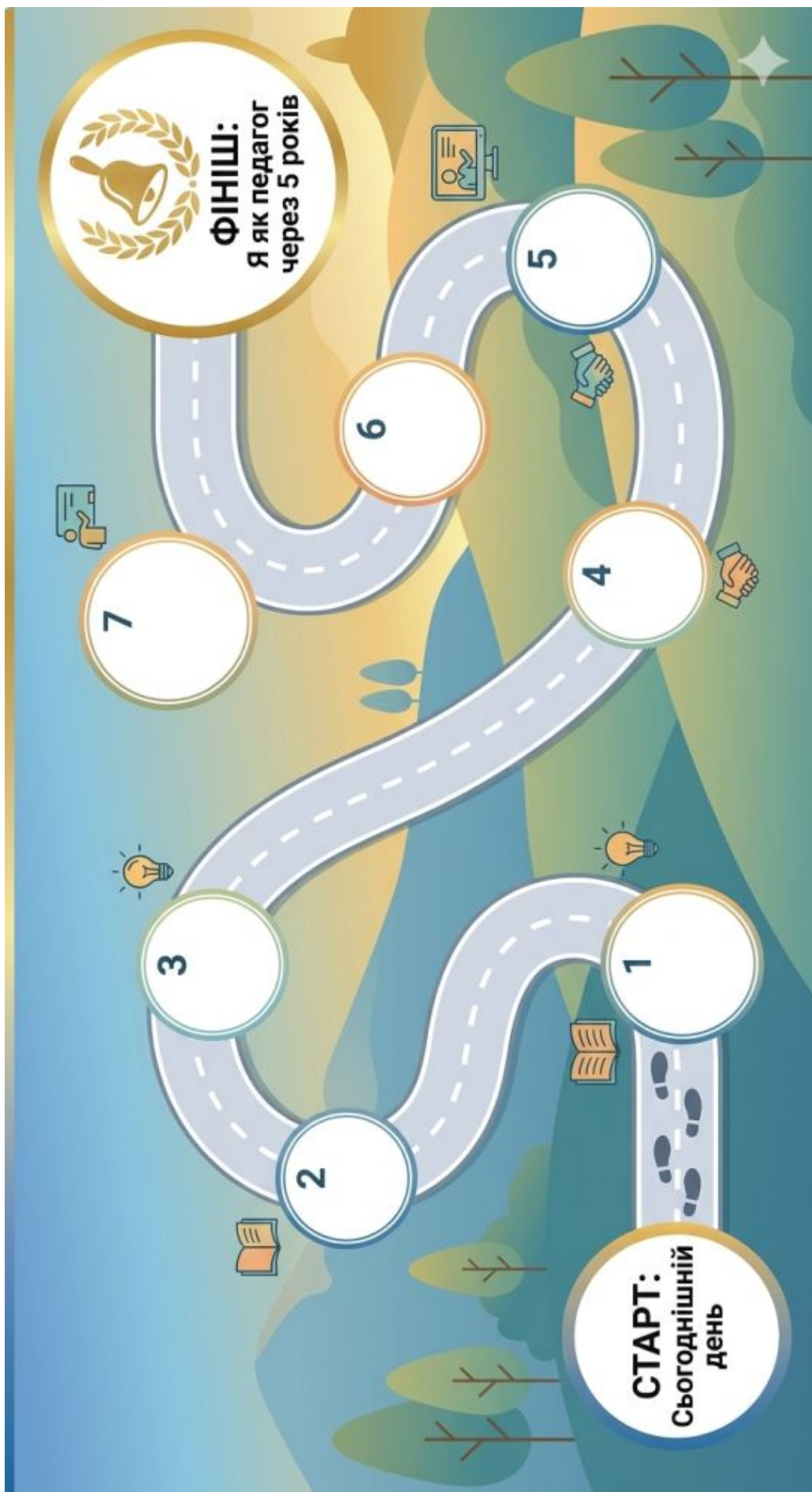
Зареєструватися на платформах.

Опанувати модулі курсів.

Скласти фінальні тести.

Завантажити сертифікати

Академічна доброчесність – це ваша «суперсила». Це можливість сказати: «Я знаю ціну знанням і поважаю працю інших».

КОЛО МОГО ДНЯ (24 ГОДИНИ)

Прізвище, Ім'я: _____

Група: _____

Дата: _____

The diagram is a circular 24-hour diary template. The outer ring is a dark blue clock face with numbers from 0 to 23. The inner ring is a lighter blue ring. The center is a white circle. The template is divided into 24 segments, each representing an hour. Each segment contains a writing area with a dashed border and a list of lines. The segments are numbered as follows: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23. The segments are color-coded: 0-12 are light blue, 13-18 are light yellow, and 19-23 are light blue. There are several icons: a crescent moon and stars in the top left (around 21-23), a sun in the top right (around 3-4), a cup of coffee in the middle right (around 6-7), and an open book and a lightbulb in the bottom center (around 11-12).

Ключ до завдань для самоконтролю

Практичне заняття № 1. Професія вчителя в сучасному суспільстві: виклики та перспективи в контексті Нової української школи

1. В	2. Б	3. Б	4. В	5. 1-Б 2-А 3-Г 4-В
------	------	------	------	--------------------------------

Практичне заняття № 2. Особистісно-професійні вимоги до вчителя початкових класів

1. Б	2. В	3. Б	4. Б	5. 1-В 2-Г 3-А 4-Б
------	------	------	------	--------------------------------

Практичне заняття № 3. Педагогічна комунікація в початковій школі

1. Б	2. В	3. В	4. Б	5. 1-В 2-Г 3-А 4-Б
------	------	------	------	--------------------------------

Практичне заняття № 4. Гуманістична професійно-педагогічна спрямованість вчителя початкових класів

1. В	2. В	3. А	4. В	5. 1-В 2-Г 3-А 4-Б
------	------	------	------	--------------------------------

Практичне заняття № 5. Педагогічна техніка вчителя

1. В	2. В	3. Б	4. В	5. 1-В 2-Г 3-А 4-Б
------	------	------	------	--------------------------------

Практичне заняття № 6. Основи педагогічної діяльності

1. Б	2. Г	3. В	4. Б	5. 1-В 2-Г 3-А 4-Б
------	------	------	------	--------------------------------

Практичне заняття № 7. Організація професійного самовиховання майбутніх педагогів

1. В	2. Б	3. Б	4. В	5. 1-В 2-Г 3-А 4-Б
------	------	------	------	--------------------------------

Практичне заняття № 8. Зміст підготовки майбутнього вчителя початкових класів в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя

1. В	2. В	3. В	4. В	5. 1-В 2-Г 3-А 4-Б
------	------	------	------	--------------------------------

Практичне заняття № 9. Самостійна і науково-дослідна робота студентів в системі професійної підготовки. Академічна доброчесність

1. В	2. Б	3. Б	4. Б	5. 1-В 2-Г 3-А 4-Б
------	------	------	------	--------------------------------

Практичне заняття № 10. Тайм-менеджмент студента першокурсника: ефективна організація навчальної та особистої діяльності

1. В	2. Б	3. В	4. А	5. 1-В 2-Г 3-А 4-Б
------	------	------	------	--------------------------------

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В., Табачек І. Формування особистості вчителя в сучасних умовах. *Політичний менеджмент*. 2005. № 1. С. 58-69.
2. Андрущенко В.П. Роздуми про вчителя. *Вища освіта України*. 2011, № 2 С. 6-12
3. Архіпова Н.Ю. Ткач О.В. Каргіна Н.В. Портрет сучасного вчителя у новій цифровій реальності. *Українські студії в європейському контексті*. № 6. 2023. С. 55-60
4. Бекірова А. Р. Методологія, теорія та методика формування професійної суб'єктності вчителів початкових класів: монографія. Житомир : Вид-во О. О. Євенок, 2019. 410 с.
5. Білик Н. І., Галич О. Г. Роль самоменеджменту в особистісному розвитку вчителя. *Імідж сучасного педагога : електрон. наук. фах. журн.* 2017. № 7 (176). С. 9-12.
6. Блануца А.В. Ніжинська гімназія вищих наук Князя Безбородька. Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во "Наукова думка", 2010. 728 с.:
7. Бойко А.І. Самовиховання вчителя як чинник вдосконалення педагогічної майстерності. *ВІСНИК НТУУ "КПІ". Філософія. Психологія. Педагогіка*. Випуск 3'2009 С. 7-9
8. Бути вчителем: Навчально-методичний посібник з курсу «Вступ до спеціальності» / Укладач О.В. Більська. Вінниця: ТД «Едельвейс и К», 2012. 296 с.
9. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». *Педагогічний пошук*. 2017. № 2 (94). С. 3–6.
10. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація. Навчальний посібник. Київ. Видавничий дім «Академія» 2006, 256 с.
11. Волкова Н.П., Лебедь О.В. Професійно-педагогічна комунікація викладачів закладів вищої освіти: виклики війни. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2022. № 1 (23) С. 132-142
12. Горват М., Кузьма-Качур М., Брижак Н. Професійно важливі якості сучасного вчителя початкової школи. *Проблеми підготовки сучасного вчителя. Збірник наукових праць*. Вип. 2(24), 2021. С. 95-103
13. Гордієнко Т.В. Soft skills у структурі професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів: теоретичні підходи. *Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності : теорія і практика : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* (м. Глухів, 19 лютого 2026 року) / за науковою редакцією д-ра пед. наук, професора Бірюк Людмили Яківни. Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2026. с.63-65
14. Гордієнко Т.В. Розвиток професійно-педагогічної спрямованості у майбутніх учителів. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічна науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. проф. Є.І.Коваленко. – Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2013 №4. С.161-164
15. Гордієнко Т.В. Формування педагогічної майстерності студентів-першокурсників через пізнання педагогічної професії. «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід,

проблеми» *Зб.наук.пр.* Випуск 38 / Редкол.:І.А.Зязюн та ін.. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. С.237-241

16. Гордієнко Т. Професійна ідентичність учителя початкових класів в умовах освітніх реформ. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи* : збірник наукових праць. Випуск 14. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, педагогічний факультет, кафедра теорії та методик початкової освіти ; редакційна колегія: Бахмат Н. В., Гудима Н. В., Мелекесцева Н. В. [Електронне видання]. Кам'янець-Подільський : Видавець Панькова А. С., 2026. С.71-78

17. Гордієнко Т.В., Долматова М.П. Особливості професійної підготовки вчителя початкової школи. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічна науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. проф. Є.І.Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, № 3, 2018. С. 18-22

18. Гордієнко Т.В., Філоненко О.С. Демократичні основи організації освітнього простору Нової української школи (2026). *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки.* 1(60), 80-88

19. Гордієнко Тетяна Педагогічні ідеї Софії Русової в змісті курсу «Вступ до спеціальності» як основа формування ціннісних компетентностей майбутніх учителів початкових класів НУШ. *Ідеї Софії Русової у вимірі ціннісних трансформацій освіти: історія, сучасність, перспективи: Матеріали II Всеукраїнських педагогічних читань за міжнародної участі пам'яті професорки Євгенії Коваленко.* 11 березня 2026 року. м. Ніжин / за ред. Ю. Г. Новгородської, О. В. Самойленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2026. С. 238-242

20. Гордієнко Тетяна Професійне самовизначення майбутніх учителів початкових класів: можливості дисципліни «Вступ до спеціальності». *Мозаїка початкової освіти. Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи».* Випуск 3 / за заг. ред. Білоусової Н. В., Філоненко О. С. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2026. с.115-119

21. Грабовська Т.І. Інноваційні підходи до підготовки сучасного вчителя в контексті вимог Нової української школи DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17763032> (Дата звернення 14.04.2026)

22. Гупан Н., Пометун О. Нові професійні ролі вчителя як чинник інноваційного розвитку демократичної освіти. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716654/1/%D0%93%D1%83%D0%BF%D0%B0%D0%BD%20%D0%9D.%2C%20%D0%9F%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%82%D1%83%D0%BD%20%D0%9E.%20%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%86%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A4%D0%95%D0%A1%D0%86%D0%99%D0%9D%D0%86%20%D0%A0%D0%9E%D0%9B%D0%86%20%D0%92%D0%A7%D0%98%D0%A2%D0%95%D0%9B%D0%AF.pdf> (Дата звернення 12.02.2026)

23. Денищук І. Особливості професійного розвитку педагога Нової української школи. *Післядипломна освіта* № 6 (201) 2021. С. 24-27

24. Євтух М. Б. Особливості підготовки сучасного вчителя Нової української школи (передумови стандартизації). *Підготовка фахівців у системі професійної освіти.* № 13 (169) С.78-82

25. Жирун О. А. Педагогічна комунікація в аспекті професійної ідентичності. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Філософія. Психологія. Педагогіка. 2010. № 1. С. 100-104.
26. Завалевський Ю. І. Формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. Вип. 5. С. 76–84.
27. Закон України Про освіту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Дата звернення 10.03.2026)
28. Зубцова Ю.Є. Формування професійної компетентності вчителя початкових класів в контексті реалізації діяльнісного підходу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* 2023 р., № 89 С. 82-86
29. Коваленко Е. А. Усвідомлений саморозвиток особистості в сучасних умовах. *Вісник Харківського університету. Сер. Теорія культури і філософія науки*. 2014. № 1092. С. 71–78.
30. Кремень В.Г. Підготовка вчителя: виклики і відповіді. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5104> (Дата звернення 23.09.2025)
31. Лавріненко О.А. Л Майстерність удосконалення зовнішньої та внутрішньої педагогічної техніки майбутнього вчителя: методичні рекомендації / О.А. Лавріненко. – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2020. с. 126
32. Лялюк О., Лялюк А., Поліщук О. Використання студентами методів тайм-менеджменту під час самостійного навчання в університеті. *Педагогіка безпеки*. Том 5, 2020, № 1. С. 18-25
33. Маруховська-Картунова О.О. Тайм-менеджмент: сутність, багатоманітність визначень та основні типи. *Scientific Journal Virtus*, May # 14, 2017 С. 87-90
34. Маслова, В. А. (2022). Професійно-педагогічна комунікація як умова розвитку комунікативних можливостей педагога. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, (3), 81-85.
35. Могилевська О.Ю., Павловський С.А., Поворозник М.Ю., Парій Л.В., Ребрина А.М., Наголюк О.Є., Братух В.В.. «Тайм-менеджмент: навчальний посібник». 2025. 242 с.
36. Мотуз Т.В. Цінності професійної діяльності вчителя початкових класів Нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020 р., № 70, Т. 3. С. 85-88
37. Нечепоренко М.В. Емоційно-вольова культура студента / Монографія. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. 180 с.
38. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (Дата звернення 03.10.2025)
39. Онищенко І. Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів в умовах інформатизації освіти. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2016. Вип. 47 С. 174-179
40. Освітньо-професійна програма «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1qRvEXOTiNO_crmVGpc2jYiHjCbr_gMdlf (Дата звернення 10.04.2026)

41. Основи наукових досліджень та академічного письма: методичні вказівки до організації самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014.021 Середня освіта (Англійська мова і зарубіжна література) / Укладач: проф. І.І.Розман. Мукачево: МДУ, 2025. 22 с.
42. Педагогічна комунікація: практикум для студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» освітнього ступеня магістр / укладач О. М. Фенцик. Мукачево: вид-во МДУ, 2019. 162с
43. Педагогічна майстерність: опорні конспекти / Укладач Т.І.Молнар. Мукачево: МДУ, 2016. 69 с.
44. Положення про організацію освітнього процесу в НДУ ім. М. Гоголя. URL: https://www.ndu.edu.ua/storage/norm_baza/2025%20Polozennia_pro_org_osv_process_11.pdf (Дата звернення 10.04.2026)
45. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти від 26 грудня 2025 р. № 1810. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text> (Дата звернення 10.09.2025)
46. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (Дата звернення 10.09.2025)
47. Професійна компетентність вчителя початкових класів: навчально-методичний посібник для вчителів / Автори-упоряд.: В. Є. Берека, А. В. Галас. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 496 с
48. Сапожников С.В. Професіоналізм майбутнього вчителя початкових класів у вимірі сьогодення. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2018. № 2 (16) С. 34-39
49. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. Неперервна професійна освіта: Теорія і практика (Серія: Педагогічні науки) випуск № 3-4 (56-57), 2018. С. 52-56
50. Соцька, Г. І., & Тринус, О. В. (2020). Андрагогічні аспекти професійного самовиховання сучасного вчителя. *Імідж сучасного педагога*, (4(193)), 5-9.
51. Тайм-менеджмент: навч. посіб. для закладів вищ. освіти / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Н. М. Малярчук. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2024. 175 с.
52. Тер-Ованесьян В.Г. Педагогічна технологія тайм-менеджменту для розвитку самоорганізації студентів ЗВО. Теорія і методика професійної освіти. Випуск 67. Том 2. 2024. С 190-195
53. Тринус О. Методологічні підходи до самовиховання вчителя. Післядипломна освіта. № 4 (187) 2019 С. 28-32
54. Харченко І.І. Самостійна робота студентів як засіб формування культури професійної комунікації фахівців. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020 р., № 68, Т. 2. С.216-219
55. Шевчук М.О., Андрущенко Т.В. Шлях до скарбу знань. Навчальний посібник з культури праці для студентів вищих закладів освіти. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2009. 114 с.

Навчальне видання

Гордієнко Т.В.

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ

*Методичні рекомендації до практичних занять
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання
спеціальності АЗ ПОЧАТКОВА ОСВІТА*

Технічний редактор – І. П. Борис
Верстка, макетування – В. М. Косяк

Підписано до друку 13.05.2026 р.	Формат 60x84/16	Папір офсетний
Гарнітура Arial	Обл.-вид. арк. 3,21	Ел. вид.
Замовлення № 173	Ум. друк. арк. 4,41	

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3^А
(04631)7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.